

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Vlastimil Peterka

**Časoprostorové vnímání pocitu ohrožení jako bariéry
každodenního života žen: případová studie Prahy 15 a Petrovic**

Time-space perception of fear of crime as a barrier in daily life of
women: case study of Praha 15 and Petrovice

Diplomová práce

Praha 2011

Vedoucí diplomové práce RNDr. Jana Temelová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 20. 8. 2011

Podpis

Touto cestou bych rád poděkoval své školitelce RNDr. Janě Temelové, Ph.D. za všechny cenné rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytla. Zároveň bych poděkoval rodině za podporu při studiu a také všem respondentkám, se kterými byl proveden rozhovor.

Obsah

Seznam map.....	6
Seznam obrázků a grafů.....	6
Seznam tabulek.....	6
Seznam příloh.....	7
Abstrakt.....	8
Abstract.....	8
Úvod.....	9
1. Konceptualizace strachu z kriminality, význam a metodika.....	12
1.1 Koncept „fear of crime“.....	12
1.2 „Fear of crime“ a kvantitativní výzkumy.....	16
1.3 „Fear of crime“ a kvalitativní metody.....	19
2. Strach z kriminality u žen.....	21
2.1 Veřejný prostor a pocit bezpečí.....	22
2.2 Pozice ženy ve společnosti, každodenní život a pocit bezpečí.....	24
3. Koncepty časoprostorové geografie.....	27
4. Mentální mapování a prostorový výskyt kriminality.....	33
4.1 Vznik a vývoj mentálních map, mapy lynchovského a gouldovského typu.....	34
4.2 Vnímání kriminality a její výskyt v městském prostředí.....	39
4.2.1 Kriminalita a fyzické prostředí.....	39
4.2.2 Kriminalita a sociální prostředí.....	40
5. Metodika.....	42
5.1 Představení zájmové lokality.....	42
5.2 Zájmová skupina.....	44
5.3 Sběr dat.....	45
5.4 Způsob vyhodnocení dat.....	47
6. Časoprostorové vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav v běžném životě žen.....	50
6.1 Běžný den, pocit ohrožení a jeho časová specifikace.....	50
6.2 Pocit ohrožení a jeho prostorová specifikace.....	52
6.2.1 Volba cesty a rozhodování.....	53
6.2.2 Nebezpečná místa.....	56

6.3 Běžné situace, pocit bariéry a strategie jejího překonání.....	61
6.4 Výsledné strategie	68
Závěr	72
Seznam zdrojů a literatury	75
Ostatní zdroje.....	80
Přílohy.....	81

Seznam map

Mapa č. 1: Vnitřní dělení Prahy

Mapa č. 2: Zájmové území v daných městských částech a jeho občanská vybavenost

Mapa č. 3: Nebezpečná místa na Praze 15 a v Petrovicích

Seznam obrázků a grafů

Obrázek č. 1: Ukázka dynamické mapy každodenního pohybu

Obrázek č. 2: Schéma percepční bariéry

Obrázek č. 3: Koncept časoprostorového prismatu

Obrázek č. 4: Formování reprezentace prostředí

Obrázek č. 5: Mentální mapa lynchovského typu

Obrázek č. 6: Percepce kriminality a její objektivní výskyt – shody a rozdíly

Obrázek č. 7: Vnímání bezpečnosti během dne u studentů ve Philadelphii

Obrázek č. 8: Mentální mapa jedné z respondentek (Petrovice)

Obrázek č. 9: Mentální mapa jedné z respondentek (Hostivař)

Graf č. 1: Běžný život studentky a zaměstnané ženy, časový výskyt pocitu ohrožení

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Klasifikace a příklady vnímání kriminality

Tabulka č. 2: Shrnutí kvantitativních a kvalitativních metod

Tabulka č. 3: Význam omezení ve vědecké literatuře

Tabulka č. 4: Vývoj počtu obyvatel MČ Praha 15 a Petrovice

Tabulka č. 5: Konceptualizace výroků

Tabulka č. 6: Jednotlivé koncepty, kategorie a okruhy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

Příloha č. 2: Nádraží Hostivař

Příloha č. 3: Pás zeleně obklopující vlakové nádraží Hostivař

Příloha č. 4: Cesta do lesoparku Hostivař

Příloha č. 5: Cesta do lesoparku Hostivař

Příloha č. 6: Obchodní centrum v ulici Plukovníka Mráze

Příloha č. 7: Cesta mezi panelovými domy v Petrovicích

Příloha č. 8: Veronské náměstí

Příloha č. 9: Zahrada záměčku v Petrovicích

Abstrakt

Hlavním cílem této diplomové práce je identifikace nového druhu časoprostorového omezení týkajícího se běžného života mladých žen ve věku od 18 do 26 let. V zájmové oblasti tvořené z městských částí Praha 15 a Petrovice byly provedeny polostrukturované rozhovory doplněné o mentální mapování s cílem identifikovat percepční bariéru, jejíž časové vymezení se vztahuje zejména k večerním hodinám spojených s faktorem tmy. Prostorový projev této bariéry byl zaregistrován prostřednictvím rutinizace cest respondentek, které se určitým místům v noční dobu vyhýbají. Zároveň došlo k zaznamenání nebezpečných oblastí v rámci celé výzkumné lokality. Identifikovanou bariéru ženy překonávají díky pohybovým, myšlenkovým a bezpečnostním strategiím, které se navzájem v konkrétních situacích doplňují. Vnímání pocitu ohrožení je jedním z faktorů ovlivňující kvalitu života, proto by mělo být širokým zájmem zabývat se nadále touto problematikou.

Klíčová slova: pocit ohrožení, vnímání kriminality, každodenní život žen, časoprostorové bariéry, kvalitativní výzkum

Abstract

The main aim of this thesis is identification of a new type of time-space constrain related to everyday life of young women aged 18 to 26 years. Semi-structured interviews and mental maps were recorded in the city parts Praha 15 and Petrovice with the aim to identify the perceptual barrier, whose temporal definition applies in particular to the evening hours and darkness. Space exposure of this barrier is registered through using the routine paths especially in avoiding certain places in night time. Dangerous places of this area were discussed too. Identified barrier women overcome by using special strategies – movement, mind and security, which works together in certain situations. Perception of sense of danger is factor, which influences quality of life, thereby should be a wide interest in this issue.

Key words: sense of danger, perception of crime, women everyday life, time-space constrains, qualitative research

Úvod

Městské prostředí je spjato s celou řadou sociálních problémů, které se rozšířily do jednotlivých čtvrtí a lokalit zejména díky rozmanitosti působících procesů uvnitř měst. Jedním z těchto problémů je kriminalita, jejíž vnímání obyvatelstvem se stalo v 60. letech minulého století centrem zájmu nejen na akademické půdě, ale u lokálních a regionálních politiků či médií (Pain 2000). Cílem výzkumů různých vědních oborů se mimo jiné stal časoprostorový výskyt vnímání kriminality v městském prostředí. Důležitou úlohu začala sehrávat i geografie, která často doplněna o poznatky ze sociologie, psychologie, urbanismu a prostorového plánování, poukázala na problematiku místa a nejvíce zasažené skupiny obyvatelstva, kterých se tento problém bezprostředně týkal. Postupem času díky přibývajícím výzkumům docházelo ke spojování této problematiky s neustále novými výzkumnými tématy. Společným cílem bylo nalezení možných příčin, které tuto problematiku způsobují a jsou tedy na jejím pozadí.

Kriminalita a její vnímání jsou nedílnou součástí každodenního života lidí zejména pak žen, které tuto problematiku vnímají mnohem intenzivněji. Vnímání kriminality může ovlivnit životní styl, přičemž nejhorším případem může být způsobení vzniku různých psychických poruch jedince, což má vliv na samotné zdraví. Jiným projevem může být například omezení prostoru, který lidé mohou v určitou dobu navštívit a využívat. S rozvojem geografie času Torstena Hägerstranda dochází k definování nových konceptů spojených s každodenním životem lidí. Jedním z těchto konceptů se rovněž stávají bariéry, které představují různé druhy omezení ovlivňující realizaci různých aktivit a chování lidí v prostoru. Právě koncept omezení představuje pomyslný impuls pro tuto práci. Cílem práce tedy je zjištění, zda vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav může představovat bariéru v každodenním životě mladých žen. Pokud se bude opravdu jednat o bariéru, tak dalším navazujícím cílem je identifikace strategií, pomocí kterých ženy tuto bariéru překonávají.

Jako zájmová skupina byly vybrány mladé ženy ve věku 18 až 26 let, neboť jich se vnímání kriminality bezprostředně dotýká. Zároveň se jedná o věkovou skupinu, která je nejvíce ohrožena násilnou trestnou činností (Ferraro 1995). Tato věková skupina byla záměrně proto, že v tomto období jsou ženy aktivní, nejsou příliš vázané, nežijí zaběhlým rodinným stylem života, a proto se častěji mohou vyskytovat v situacích, při kterých se budou cítit více ohrožené. Jako zájmová lokalita byly vybrány

oblasti v městských částech Praha 15 a Petrovice, neboť se jedná o místo mého současného bydliště. Zároveň se jedná o oblast ve vnějším městě, ve které jsou lidé závislí na městské hromadné dopravě, se kterou jsou spjaty různé specifické situace, při kterých dochází k vnímání pocitu možného ohrožení.

Předpokladem pro celou práci je očekávání, že vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav u mladých žen bude mít omezený časoprostorový výskyt. Znamená to, že se bude vztahovat pouze k situacím probíhajících v určitém prostředí v určité době. Nejprve tedy bude nutné zjistit, jaká je bližší časoprostorová specifikace samotného pocitu ohrožení, přesněji řečeno v jakou dobu, při jakých situacích a v jakých místech se nejčastěji vyskytuje. Výsledné zjištění pomůže k hlubšímu proniknutí do zkoumané problematiky, a zároveň pomůže k bližší identifikaci možné bariéry. Na základě diskuze s literaturou lze očekávat, že obavy se budou stupňovat s blížícím se večerem a maxima dosáhnou ve večerních hodinách zejména ve spojení s výskytem šera a tmy nejčastěji při rutinních situacích, jako je návrat domů z určité libovolné stanice (např. ze zaměstnání, cvičení, koncertu, divadla, restaurace atd.), či při večerním nebo nočním přesunu mezi některými stanicemi. Zároveň lze také očekávat, že důležitou roli bude sehrávat fyzické a sociální prostředí dané lokality a také konkrétní specifická situace, ve které se žena ocitne. Dalším očekáváním rovněž je to, že vnímání pocitu ohrožení bude znamenat bariéru v každodenním životě mladých žen, tudíž se dá rovněž předpokládat, že ženy budou používat určité strategie, pomocí kterých se budou snažit tuto bariéru překonat. K těmto očekáváním se vztahují tyto výzkumné otázky:

VO1: Jaký je časový výskyt vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav? Existuje konkrétní časové období, ve kterém dochází k maximálnímu vnímání těchto pocitů?

VO2: Jaký je prostorový výskyt vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav? Jaká místa a prvky jsou považovány v zájmové lokalitě za nebezpečné? Jakým způsobem je narušen akční prostor žen?

VO3: K jakým situacím běžného života se tato bariéra váže a jak se v nich ženy chovají a jak je řeší?

VO4: Jaké druhy strategií, překonávající tuto bariéru, můžeme u žen identifikovat? Čím se tyto strategie vyznačují?

Ke zpracování zkoumané problematiky byly zvoleny kvalitativní metody: polostrukturovaný rozhovor a mentální mapování. Respondentky byly vybírány na základě nenáhodného účelového výběru na předem vytipovaných místech, kde s nimi rovněž proběhl rozhovor, který byl nahráván a posléze přepisován. Následné zpracování dat bylo inspirováno metodou zakotvené teorie. Práce je členěna do šesti kapitol, z nichž první čtyři se věnují teoretickému zarámování zkoumané problematiky. V první kapitole bude představen koncept strachu z kriminality a s ním spojené kvalitativní a kvantitativní výzkumné metody. Druhá kapitola je hlouběji zaměřena na strach z kriminality u žen. Třetí kapitola se věnuje představení základních konceptů časoprostorové geografie, jejíž součástí je mimo jiné i koncept omezení, který v této práci sehrává podstatnou roli a tvoří tak pomyslný impuls pro tuto práci. Čtvrtá kapitola se věnuje blíže mentálnímu mapování, které je jednou z použitých metod. V páté kapitole jsou představeny metody řešení. Závěrečná kapitola je věnována samotnému empirickému výzkumu.

1. Konceptualizace strachu z kriminality, význam a metodika

1.1 Koncept „fear of crime“

Pojem „fear of crime“ je fenoménem anglo-americké vědecké literatury již od šedesátých let dvacátého století. Jeho silná vazba na výzkumy zabývající se kriminalitou způsobila široký zájem různých vědeckých oborů počínaje geografii, sociologií, kriminologií až po psychologii či environmentální prostorové plánování a urbanismus. Je tedy zřejmé, že se jedná o problematiku, ve které se prolínají různé multidisciplinární metodologické přístupy, jejichž ontologická a epistemologická odlišnost způsobuje její dichotomické rozštěpení. Diametrální rozdíl se pak nejvíce projevuje v kvantitativních a kvalitativních metodách, které jsou při výzkumech použity. Vliv těchto metod, jejich výhody a nevýhody budou v této kapitole rovněž diskutovány. Na úvod je však třeba představit samotný termín „fear of crime“, jeho význam a také české ekvivalenty, které se s pocitem bezpečnosti a kriminalitou spojují.

Doslovný překlad výše uvedeného termínu znamená „strach z kriminality“, přičemž toto vyjádření působí poněkud kostrbatě a také rozsáhle, neboť problematika spojená s tímto konceptem zahrnuje širokou škálu výzkumných témat. Dříve než dojde k hlubšímu proniknutí do zkoumané tematiky, je důležité si uvědomit, co vlastně jednotlivá slova tohoto spojení znamenají. Pojem „strach“ může být definován jako emoční a tělesná odpověď na rozpoznatelné nebezpečí (např. střet s potenciálním násilníkem), který trvá pouze po dobu hrozícího nebezpečí. Strach má tedy skutečný původ a je doprovázen různými fyziologickými symptomy (Jandourek 2001). Význam slova „strach“ však bývá velmi často zaměňován s významem slova „úzkost“, což je rovněž emoční stav, avšak jeho příčina není známa. Člověk tedy neví, čeho se konkrétně bojí a proč. Strach z kriminality velmi úzce souvisí s pocitem ohrožení z kriminality, který může samotný strach nebo citovou odezvu ve formě úzkosti či hrůzy vyvolat. Pocit ohrožení je spojen s rozpoznáním dokonalého zločinu ve společnosti. Lidé jsou o této skutečnosti informováni, a proto se obávají, že se sami stanou oběťmi zločinu (Pecháčková 1998). Místo označení „strach z kriminality“ se často také setkáváme s označením „obavy z kriminality“ (Buriánek 2001) nebo „obava ze zločinu“ (Jířková 2009). Druhým slovem tohoto spojení je „kriminalita“. Pod tímto pojmem si můžeme představit veškeré páchání přestupků a trestných činů. Jedná se

o společenský jev, který může být časově a prostorově specifikován. Znamená to, že je možné ho sledovat v určité oblasti za určité časové období. Kriminalita může být dělena na různé druhy, přičemž rozhodující roli sehrává podstata samotného činu. Můžeme proto rozlišovat kriminalitu majetkovou, při kterém je napadán majetek v jakékoli formě vlastnictví, např. krádeže prosté, krádeže vloupáním, podvody, poškozování majetku. Dále rozlišujeme kriminalitu násilnou, která je spojena s použitím fyzické síly nebo její hrozby, čímž je způsobena újma na zdraví, životě člověka nebo souvisí s omezením lidské svobody nebo lidské důstojnosti, např. vražda, ublížení na zdraví, vydírání, loupež nebo únos (Klimeš 2002).

Pokud si uvědomíme, že strach nebo obavy mohou být spojovány s konkrétními druhy kriminality a konkrétní životní situací, může pro každého člověka existovat různá hierarchizace strachu či obav. Ve výsledku je tedy možné, že někteří lidé se mohou obávat toho, že se stanou obětí násilné trestné činnosti, což je velmi úzce spjato s výzkumy zabývající se viktimizací. Jinými slovy řečeno: já, ale i někdo jiný v případě altruistického strachu o své blízké (Snedker 2006), se stane přímou obětí trestné činnosti. Odlišnou pozici na pomyslné subjektivní stupnici mohou mít strach a obavy spojené s možným odcizením či poškozením vlastního majetku, příkladem může být krádež automobilu nebo vykradení bytu. Osobní postoj k daným obavám je pak bezesporu ovlivněn sociodemografickými charakteristikami daného jedince (věk, pohlaví, rodinný status), jeho dosavadní zkušenosti s kriminalitou, rodina, okolní prostředí a mnoho dalších. Důležitou roli mohou rovněž sehrávat také běžné životní situace, ve kterých se daný člověk pravidelně nachází.

Působení velkého množství faktorů, které danou problematiku ovlivňují, zabraňují možnosti vytvořit ideální definici. Přičemž absence konceptuálního rámce a přesné definice je nejčastěji zmiňované omezení této problematiky a výzkumů s ní spojenými (Ferraro 1995). Je tedy zřejmé, že prostý význam slov nevytvoří výstižnou definici, proto je důležité chápat tento okruh problémů v širším časoprostorovém kontextu a také prostřednictvím používané metodiky. Paris et al. (2011) upozorňuje na to, že málokterý výzkum poukazuje na jasnou definici a konceptualizaci tohoto pojmu. Spojuje se také s tvrzením, že explicitní definování lze nalézt zejména v kvantitativních výzkumech, které jsou s tímto konceptem spjaty delší dobu než výzkumy kvalitativní, které jsou spíše spojeny s implicitním definováním. Potřeba definice přímo souvisí se samotným měřením, neboť otázkou zůstává, co je vlastně měřeno a zkoumáno (Crewe 2005). Právě z tohoto důvodu je považováno za důležité provést přesnější konceptualizaci této

problematiky. Na straně jedné je tedy možné najít příznivce a zastánce definic, na straně druhé nalezneme autory, kteří zastávají k definicím kritický postoj. Kritika se vztahuje zejména k širokému rozpětí subjektivních a emocionálních posouzení, ve kterých je značný nedostatek konzistence a specifičnosti, tudíž pokus o obecné definování tak může ztrácet na významu (Ferraro 1995). Skogan (1993) tvrdí, že zdánlivá heterogenita významu jednoduše reflektuje fakt, že „strach z kriminality“ je velmi obecný koncept, který může být využit v každodenním kontextu, avšak je potřeba ho zjednodušit a zvýšit jeho flexibilitu, tak aby bylo možné pracovat nejen na samotném objektu, ale i v jeho rámci. Důležitý význam tak sehrává jistá konkretizace ve vztahu k samotnému kontextu, v rámci kterého je používán. Snahou by proto měl být co nejspecifičtější a nejcitlivější přístup k povaze samotného výzkumu. O vytvoření koncepčního rámce se pokusil (DeBow et al. 1979, cit. v Ferraro 1995, s. 24), přičemž se snažil zohlednit různé postoje k vnímání kriminality, tedy zda na ni nahlížíme ve vztahu k veřejnosti či k vlastní osobě (viz tabulka č. 1). Vertikální osa představuje úroveň vnímání kriminality ve vztahu k veřejnosti či k vlastní osobě. Horizontální osa poukazuje na typy vnímání kriminality v rozpětí od kognitivního až po emoční. Kognitivní dimenze souvisí s posouzením rizik a bezpečnosti, zatímco emoční dimenze se vztahuje k pocitům spojených se strachem. Na základě této matice je možné sestavit různé definice vztahující se jak k osobnímu, tak společenskému vnímání kriminality. Vytvoření definice, jež by zahrnovala pokrytí celé této problematiky, by bylo poměrně komplikované. Samotná tabulka napovídá, že termín „fear of crime – strach z kriminality“ nebude tím pravým a výstižným označením celé této problematiky, neboť vyjadřuje pouze její jednu část. Můžeme se také setkat se spojeními „strach z úzkosti“, „strach z ohrožení“, „strach z viktimizace“ nebo „obava ze zločinu“ (Jíchová 2009).

Z výše uvedených poznatků lze nyní vyvodit, jak bude zkoumaný problém nazýván v empirické části práce. Předkládaná práce se zabývá tím, zda mladé ženy považují percepci kriminality za bariéru v jejich každodenním životě a zda používají určité strategie, pomocí kterých tuto bariéru překonávají. Při uplatňování určité strategie je zvažováno, vnímáno a pocíťováno značné množství podnětů nejen z okolního prostředí. Důležitou roli sehrává strach a vědomí určitého rizika, což má vliv na lidské emoce a tedy i na proces rozhodování. Snahou při uplatňování určité strategie je dosáhnout co nejlepšího rozhodnutí (Desbarats 1983). Proces rozhodování se skládá ze tří hlavních fází. První z nich je fáze percepční, na niž následuje fáze kognitivní a na závěr fáze vyhodnocení. Fáze percepční představuje uvědomění prostřednictvím

vnímání a během ní je zachyceno to, co v daný okamžik působí na smysly, jedná se o subjektivní obraz objektivní reality v našem vědomí prostřednictvím receptorů, tudíž jsme informováni jak o vnějším světě, tak o vnitřním stavu našeho těla (Golledge 1999). Na základě výše uvedených úvah dospívám k závěru, že danou problematiku budu nazývat vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav. Neboť vnímání strachu z kriminality považuji za příliš obecný pojem a jedním z očekávání je, že ženy se budou nejvíce obávat jen některých druhů kriminality a to zejména těch spojených s násilnou trestnou činností. Pocit ohrožení a obavy pak lépe vystihují myšlenkové rozpoložení, které souvisí zejména s přítomností nepříjemného pocitu, který se v určitých situacích každodenního života objevuje. Nadále však bude diskutován spíše pojem „strach z kriminality“, neboť je tak uváděn zejména v zahraniční vědecké literatuře.

Tabulka č. 1: Klasifikace a příklady vnímání kriminality

Typy percepce			
	<i>kognitivní</i>		<i>emoční</i>
Úroveň vztahu	rozhodování	hodnoty	emoce
<i>veřejná</i>	A	B	C
	Posouzení rizika nebo bezpečnosti pro ostatní	Zájem o problematiku kriminality v rámci celé čtvrti	Strach o ostatní
	Myslíte si, že se lidé ve vašem okolí cítí bezpečně v jejich domech po setmění?	Vyberte jeden problém z vaší čtvrti, který prokládáte za nejzávažnější a se kterým by zastupitelstvo či vláda měla něco udělat.	Velice se strachuji o mé blízké, rodinu a přátele, aby se nestali oběťmi trestné činnosti.
<i>osobní</i>	D	E	F
	Posouzení rizika nebo bezpečnosti pro mou osobu	Zájem o vztah kriminality k mé osobě	Strach o mou vlastní osobu
	Jak bezpečně se cítíte ve vašem okolí po setmění?	Zajímáte se tím, že se můžete stát obětí trestné činnosti?	Jak moc se strachujete z toho, že se můžete každodenně stát obětí trestné činnosti?

Zdroj: DuBow et al. (1979, cit. v Ferraro 1995, s. 24)

1.2 „Fear of crime“ a kvantitativní výzkumy

V následující části bude cílem přiblížit oba druhy metodických přístupů (kvantitativních a kvalitativních), jež jsou spojeny s výzkumem strachu z kriminality. Diskuze jednotlivých metod pomůže ke zvolení té vhodnější ve vztahu k samotné povaze této práce.

Tabulka č. 2: Shrnutí kvantitativních a kvalitativních metod

Kvantitativní metody	Kvalitativní metody
<p>Předpoklady Realita je objektivní skutečnost Prvořadost sehrává metoda</p> <p>Proměnné jsou definované a měřené ve vzájemném vztahu Vnější pohled na danou problematiku</p>	<p>Předpoklady Realita je sociálně konstruována Prvořadost sehrává proces a předmět výzkumu</p> <p>Proměnné jsou komplexního charakteru, prolínají se a jsou obtížně měřitelné Vnitřní pohled na danou problematiku</p>
<p>Účel Generalizace Předpověď Vysvětlení příčin</p>	<p>Účel Kontextualizace Interpretace Pochopení pohledu aktéra</p>
<p>Přístup Začíná hypotézami a teoriemi Způsob zacházení s proměnnými Používají se formální nástroje Pozitivistický Deduktivní Dílčí analýzy Usiluje o konsenzus a normu Data jsou redukována na numerické ukazatele Abstraktní jazyk matematiky Nomotetický</p>	<p>Přístup Končí hypotézami a obecnějšími teoriemi Postupný vývoj a zobrazení problematiky Hlavní instrument je výzkumník Naturalistický Induktivní Cílem je hledat určité vzorce a modely Usiluje o pluralismus a komplexitu Velmi málo využívá matematické ukazatele Vyznačuje se hlavně popisností Idiografický</p>
<p>Role výzkumníka Výzkumník pracuje odděleně a nestranně</p> <p>Vytváří objektivní obraz</p>	<p>Role výzkumníka Výzkumník je osobně zainteresován do výzkumu a je jeho důležitou částí Klade důraz na porozumění</p>

Zdroj: Glesne, Peshkin (1992)

První práce zabývající se problematikou spojenou s vnímáním kriminality pocházejí z šedesátých let minulého století. Jednalo se o rozsáhlé výzkumy, které byly prováděny na celostátní úrovni, případně v metropolitních oblastech Spojených států

amerických. Příkladem takového výzkumu byla zpráva vytvořena komisí¹ ustanovenou americkým prezidentem Lyndonem Johnsonem v roce 1967, která se měla zabývat prostorovým rozmístěním kriminality, jejím vnímáním obyvatelstvem a navržením preventivních opatření do budoucnosti. Od šedesátých let až po léta devadesátá pak v literatuře dominovaly výhradně kvantitativní metody, které byly později doplňovány kvalitativními přístupy. Bylo zjištěno, že strach z kriminality je jeden ze sociálních problémů, což zapříčinilo zvýšený zájem o tuto problematiku. V kvantitativních metodách je předpokladem, že sociální realita má objektivní skutečnost, která existuje vně jednotlivců. S tímto souvisí i vnější pohled na zkoumanou problematiku, neboť výzkumník pracuje odděleně a není do samotného výzkumu příliš osobně zainteresován. Jeho snahou je tak vytvořit objektivní obraz reality. Ve výzkumech převažovaly různé vícerozměrné statistické metody, které však byly poměrně vzdálené od jádra celého problému a nedokázaly poukázat na to, co je za pozadím celé problematiky. Člověk v těchto výzkumech působí jako statistická jednotka s určitými parametry, které představovaly jeho sociodemografické charakteristiky. Proměnné, se kterými tyto metody pracují, jsou přesně definované a měří se ve vzájemném vztahu. Cílem kvantitativních výzkumů je zpravidla zjištění, kdo se nejvíce bojí, kde se nejvíce bojí a které proměnné nejvíce ovlivňují jeho strach. Výsledky nejčastěji přináší zjištění, že existují významné rozdíly mezi vnímáním strachu mezi pohlavím (ženy se bojí více než muži), mezi věkovými skupinami (starší lidé se cítí více ohroženi), mezi členy různého socioekonomického statusu (nejvíce se cítí ohroženi lidé spadající do středních tříd obyvatelstva), velký vliv sehrává i rasová a etnická příslušnost (členové různých minoritních skupin se rovněž cítí více ohroženi kriminalitou než členové majoritní populace v daném státě či městě) (Clemente, Kleiman 1977). Tyto výsledky byly ve většině dalších výzkumů potvrzeny, případné rozdíly byly způsobeny použitím odlišných metod, velikostí zkoumaného vzorku, případně nesrovnatelnou konstrukcí dotazníkového šetření, které dokáže výsledky také zkreslit (Farrall et al. 1997, Ferraro 1995).

Pozitivním přínosem kvantitativních výzkumů je odhalení reálného výskytu kriminality v městském prostředí, avšak mentální a sociální procesy jsou těmto výzkumům skryty. Bližší odhalení, pochopení a vysvětlení produkce a reprodukce

¹ Název komise: The President's commission on Law Enforcement and the Administration of Justice. Výzkumná práce nesla název: The Challenge of Crime in a Free Society a je dostupná online: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/42.pdf>

strachu v genderovém prostředí je nemožné, proto jsou vhodné zejména jako podklad pro budoucí kvalitativní výzkum (Koskela 1999). Kritika kvantitativních výzkumů je spojena zejména se špatnou formulací otázek a přílišnou matematizací odpovědí i celkových výsledků, které svým způsobem mohou být hůře interpretovatelné díky abstraktnímu jazyku matematiky (Wynne 2008). Gray et al. (2011) poukazuje na špatné formulování otázek v kvantitativních výzkumech, což může mít za následek, že často nemusí být měřen strach ale spíše úzkost. Největší nedostatky spatřuje v těchto třech otázkách: „Jak bezpečně se cítíte venku ve svém okolí po setmění?“, „Chtěl/a jste jít v poslední době někam, ale rozmyslel/a jste si to, protože byste se cítila nebezpečně?“, „S jakou pravděpodobností se může člověk stát obětí při noční procházce ve vašem okolí?“. Kritika vychází z těchto bodů: (i) otázky se přímo nevztahují ke kriminalitě; (ii) nedostatečná geografická specifikace; (iii) navození hypotetické situace, která nemusí v každodenním životě nastat. Navrhuje proto při formulaci otázek použít: (i) z čeho máte strach a jak moc; (ii) konkrétněji odkazovat na specifické druhy kriminality a také na prostředí; (iii) vyhnout se hypotetickým událostem; (iv) zpracovat otázky týkající se každodenního života a netázat se na činnosti, které lidé dělají zřídka nebo vůbec. Kvantitativní výzkumy také často opomíjejí časový, prostorový, či sociální kontext, přičemž nejvíce navozují situace, ve kterých se vyskytuje faktor tmy či samoty (Koskela 1999). Avšak již Freud tvrdil, že pokud mluvíme o tmě, samotě nebo přítomnosti cizích lidí, navodíme u lidí úzkost a strach (Farrall et al. 1997). Při konstrukci dotazníkového šetření je proto důležité formulovat otázky k rozhovoru tak, aby nedocházelo k předběžnému navození strachu u respondenta. Marshall (2006) poukazuje na další problém spojený s kvantitativním výzkumem, a to s kladením uzavřených otázek, na které tazatel nabízí odpovědi určité stupnice, příkladem může být Lickertovo měřítko, či stupnice od 1 do 10, přičemž 1 znamená „nemám strach“ a 10 „pociťuji maximální strach“. Otázkou zůstává: „Jaký je skutečný rozdíl mezi číslicemi 5 a 6?“. Toto je další problematický bod kvantitativních výzkumů, který může zkreslovat výsledky. Jde tedy o přílišnou matematizaci, která je s kvantitativními výzkumy spojena a která znemožňuje hlubší proniknutí do této problematiky. Tento problém je způsoben celkovou povahou kvantitativních výzkumů v sociálních a přírodních vědách, což je mimo jiné dáno jejich silným metodickým vztahem k pozitivismu a postpozitivismu. Jsou pro ně charakteristické nomotetické přístupy, jejichž hlavním zájmem je hledání obecných zákonitostí, přičemž vědec je od výzkumu poměrně vzdálen a nezná přímo kontextuální vztah jako při výzkumu kvalitativním

(Bryman 1984). I přes výše zmíněné nedostatky sehrávají kvantitativní metody nepostradatelnou roli při výzkumech spojených se strachem z viktimizace, strachem z kriminality či percepce kriminality, neboť výsledky mohou pomoci jako podklad pro další práce, zaměřené na hlubší poznání strachu z kriminality.

1.3 „Fear of crime“ a kvalitativní metody

V následující části bude představen výzkum kvalitativní v podobném duchu jako výše uvedený výzkum kvantitativní včetně jeho výhod i nevýhod. Nárůst kvalitativních výzkumů ve vztahu ke strachu z kriminality byl zaznamenán od devadesátých let minulého století až po současnost. Kvalitativní výzkumy jsou zaměřené primárně na procesy, spíše než na určité modely snažící se popsat vztah mezi jedincem, jeho strachem a kriminalitou, kterou vnímá (Farrall et. al 1997). Východiskem je předpoklad, že realita je sociálně konstruována v mysli lidí. Důležitou roli proto sehrává vnitřní pohled na tuto problematiku a také role výzkumníka, protože právě on představuje hlavní instrument pro sběr dat a případnou tvorbu analýz. Zároveň působí jako médium, neboť jsou skrze něj filtrována data, která získává od respondenta, tudíž je zodpovědný za správné dekodování informací od respondentů. Z toho vyplývá, že je ve výzkumu mnohem více zainteresován. Kvalitativní výzkum je tak obecně spojen s pokusem vidět společenské události a procesy z pozice pohledu účastníka (Bryman 1984).

Kvalitativní výzkumy jsou prováděny metodou práce v terénu, neboť je důležité, aby vědecký pracovník odhalil veškeré souvislosti výzkumné problematiky počínaje samotným seznámením s prostředím. Začátkem tak může být bedlivé pozorování dané lokality, na které lze navázat řízené rozhovory s tamějšími obyvateli. Díky zkušenostem, které výzkumník v dané oblasti získal, by mělo dojít k pochopení většiny souvislostí a vztahů mezi aktéry, jejich prostředím a okolními strukturami. Rozhodující roli sehrává realita, která je konstruována zkoumanými jedinci. Je proto možné, že v jedné situaci může existovat mnoho realit (realita výzkumníka, osob či čtenářů). Z toho vyplývá, že kvalitativní výzkum bude zaměřen spíše popisně. Osobní kontakt s respondenty při rozhovorech se jeví jako nesporná výhoda, protože dochází k zachycení emočních stavů (Hendl 2005).

Kvalitativní výzkumy jsou zpravidla induktivního charakteru, jejich úsudek směřuje od jednotlivého k obecnému. Zatímco kvantitativní výzkumy byly spojeny zejména s pozitivismem, tak kvalitativní výzkumy jsou spojené s naturalismem,

humanismem a behaviorálními přístupy a jsou pro ně charakteristické idiografické přístupy, které se zaměřují na individuální a specifické rysy zkoumaného procesu. Cílem je dosáhnout kompletního a detailního popisu. Nejčastěji jsou používány metody strukturovaných, polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů nebo kresba mentálních map (Hendl 2005, Myers 2000).

Kvalitativní výzkumy jsou mnohem citlivější ke kontextu, v rámci kterého je daná problematika studována, avšak vzájemné porovnání jednotlivých výzkumů je poměrně obtížné, ačkoliv mezi pracemi panuje určitá metodologická homogenita (Gray et al. 2011). Řešením by tedy mohla být větší homogenizace výzkumného vzorku, který by měl být co nejužší (např. věková skupina žen ve věku 18-26 let), což by vzájemné porovnávání usnadnilo. Kritika se dále vztahuje k využití nízkého počtu respondentů v daném vzorku, což může snížit vypovídací hodnotu, neobjektivitu a špatnou úroveň generalizace (Myers 2000). Vědecký pracovník musí chápat svůj výzkum, musí vědět, čeho chce dosáhnout a musí správně dekodovat informace, které získá z terénního šetření, na jejichž základě pak vytvoří obecnější zákony a teorie (Silverman 2006). Otázkou také je, v jaké oblasti mohou být tyto metody nejvhodněji využity. Jedna skupina autorů tvrdí, že kvalitativní a kvantitativní výzkumy jsou neslučitelné (Marshall 2006), zatímco druhá skupina autorů poukazuje na fakt, že zkušený vědecký pracovník by měl zvládnout kombinaci obou (Ferraro 1995). Problematika interpretace výsledků obou výzkumných metod zabývajících se stejným tématem nemusí produkovat stejné výsledky (Yin 1982).

2. Strach z kriminality u žen

Již od šedesátých let minulého století byl zkoumán efekt různých proměnných na strach z kriminality. Výzkumy ukázaly, že největší vliv na strach z kriminality má pohlaví, a to asi dvakrát silněji než ostatní proměnné (Ferraro 1995), a také že ženy jsou bojácnější než muži, avšak muži se častěji stávají oběťmi trestné činnosti (Ferraro 1995). Určitou výjimku tvoří sexuální napadení, protože ženy jsou přibližně desetkrát častěji terčem sexuálního útoku než muži. Právě sexuální napadení a znásilnění způsobuje u žen největší strach, přičemž většinu nebezpečí ženy spojují často se sexuálním napadením či obtěžováním (Koskela 1999). Tento druh obav je nejvíce rozšířen mezi mladými ženami, neboť u nich existuje vyšší šance, že se stanou obětí a to zejména ve věkové skupině 18 – 24 let. Zároveň si tato skupina žen připadá jako ideální oběť pro potenciálního násilníka (Ferraro 1995). Výsledný strach je oprávněný, protože tato věková skupina se nejčastěji stává obětí reálných přepadení (Ferraro 1995). Na základě těchto skutečností je možné rozdělit kriminalitu na sexuálně motivovanou a nesexuálně motivovanou. Vnímání prvního druhu kriminality bude u žen pravděpodobně vytvářet největší bariéru a bude se nejvíce podílet na omezeních každodenního života. Její vnímání se nemusí vztahovat jen k nočním hodinám, ale může prostoupit i do denních životních situací, neboť bude neustále docházet k stále novým interakcím s neznámým prostředím.

Zájem o problematiku strachu z kriminality u žen se rozšiřuje v osmdesátých letech dvacátého století jak na akademické půdě, tak v médiích a politických kruzích. Otázku „Kdo se nejvíce bojí?“ začíná nahrazovat otázka „Proč se bojíme, co je na pozadí tohoto strachu a jaké jsou příčiny způsobující strach.“, přičemž je zde jasný odklon od původních prací, které byly zaměřeny na hledání míst s nejvyšším výskytem kriminality a také míst, kterých se ženy nejvíce obávají s jasným cílem zjistit, jaký je vztah mezi rizikem a strachem (Gordon et. al 1980). Strach z kriminality se stává rovněž jedním z center zájmu feministických směrů, které začínají spojovat strach z kriminality u žen s jejich aktivitou ve veřejném prostranství. Vyjádřením patriarchy dochází k reprodukci míst, která jsou považována za odpovídající pro ženské aktivity (Valentine 1989 cit. v Pain 1997 s. 231) a zároveň ta, ve kterých se ženy nemohou svobodně prostorově projevit, což vede k jejich prostorové exkluzi (Koskela 1997). Jistým paradoxem je, že více trestných činů spáchaných na ženách se odehrává v domácnostech spíše než na veřejném prostranství, avšak drtivá většina těchto případů

je policejním statistikám skryta (Pain 1997). Další část této kapitoly bude věnována bližšímu pohledu na příčiny strachu kriminality u žen.

2.1 Veřejný prostor a pocit bezpečí

Prvním okruhem, který se pokouší vysvětlit jádro ženského strachu z kriminality, je vztah žen k veřejnému prostoru. Koskela (1997) vidí veřejný prostor jako místo, které je každodenně všem přístupné, ale zároveň poukazuje na to, že je mnoho lidí z veřejného prostoru vyloučeno zejména kvůli pohlaví, věku nebo sexualitě. Veřejná místa jsou každodenně aktivně produkována různou dynamikou a rozmanitostí zejména genderových sil (Koskela 1997). Strach a obavy tak nemusí být spojeny jen se samotným výskytem kriminality a jejím vnímáním. Důležitou roli bude sehrávat také stupeň pocíťované kontroly nad životem v určitém prostoru. Pain (1997) poukazuje na bariéry týkající se užívání veřejného prostoru, neboť strach z kriminality se promítá do každodenních životních situací jako je pohyb městským prostředím, prostorové chování a rozhodování. Mnoho žen tak považuje za důležité adaptovat se na určité strategie, které jsou používány v zaměstnání, volném čase nebo při pohybu městským prostředím. Příkladem takovýchto strategií může být např. nechodit ven o samotě, neotevírat dveře, zvýšená pozornost při procházce v parku, vyhýbání se některým typům ulic, vyhýbání se určitým typům dopravy. Pain (1997) dále upozorňuje na velmi rozdílné vnímání veřejných a soukromých prostorů, přičemž veřejná místa jsou sociálně konstruována jako nebezpečná, zatímco privátní prostor představuje bezpečnější prostředí. Informace o kriminalitě a jejím vztahu k veřejnému prostředí je zkreslen médií (Stanko 1996) nebo rodinou (Snedker 1996). Ačkoliv jsou ženy častěji obětmi domácího násilí, stále více si připouštějí, že se stanou obětí útoku nějakého cizince, než jim známé osoby. Ženy mohou tedy omezit jejich cestování městem, chození ven, ale tím nedojde ke snížení jejich rizika (Koskela 1999).

Na veřejnosti jsou proto ženy velmi obezřetné, monitorují své okolí a hledají možné znaky nebezpečí, přičemž své strategie upravují dle specifických situací (Koskela 1997). Nejdůležitější roli pravděpodobně bude sehrávat přítomnost ostatních lidí v nejbližším okolí. Záležet jistě bude také na tom, zda jdou samy, s mužem nebo ve větší skupince. Ženy často dopředu plánují, kudy a kam půjdou a poté o tom informují ostatní, což jim dodává jistý pocit bezpečí, že v případě vzniklých problémů je bude někdo hledat (Wesely, Gaardner 2004). Různé zbraně a ochranné pomůcky sloužící

k sebeobraně jsou rovněž velmi často používány jako prostředek dodávající vyšší pocit bezpečí na veřejných místech. Ženy vycházejí spíše v denních hodinách a snaží se omezit příliš časté chození ven za tmy o samotě. Při parkování automobilu preferují parkovací místa, která jsou v přehledném dobře viditelném prostředí a působím celkově bezpečným dojmem (Gordon et al. 1980).

Na jedné straně můžeme říci, že ženy jsou bojácnější než muži, avšak Koskela (1997) tvrdí, že jsou ženy kurážné, nebojácné a prostorově sebevědomé v situacích každodenního života. Otázkou však zůstává pomyslná hranice mezi strachem a odvahou. Ženy se snaží vyhýbat rizikovým situacím, což poukazuje spíše na jejich moudrost než bojácnost. Jejich základní strategií je povzbuzení své sebedůvěry. Myšlenky se ubírají směrem, že nenastane nebezpečná situace a za pomoci racionálních odůvodnění (dostatek lidí a únikových cest) dochází k postupnému zklidnění a zažehnání nepříjemných pocitů (Koskela 1997).

Na veřejném prostranství je vnímání strachu z kriminality a pocitu ohrožení u žen a mužů velice rozdílné a stěží může být srovnáváno. Srovnání může nastat pouze tehdy, pokud existují podobné zkušenosti, které jsou rovnocenné (Stanko 1996). Ženské zkušenosti spojené zejména se znásilněním výrazně ovlivňují jejich budoucí život, což zároveň způsobuje u žen jejich větší zranitelnost. Muži se s takovýmto problémem setkávají jen zřídka, tudíž může být strach viděn jako odraz genderových vztahů ve společnosti (Pain 1997).

Důležitou roli rovněž sehrává faktor tmy, ačkoliv Koskela (1999) poukazuje na to, že tma je sociální konstrukcí v mysli lidí, neboť ve Skandinávii jsou noci, ať už světlé nebo tmavé, považovány za stejně nebezpečné. Je to spojeno s tím, co obecně lidé v tu dobu dělají a jak se chovají. V rámci života ženy je nejhorší událostí to, že se stane obětí trestné činnosti, zejména pak znásilnění. Mnoho žen tvrdí, že by raději zemřely, než aby byly znásilněny (Ferraro 1995). Právě minulá negativní zkušenost spojená s kriminalitou vytváří u žen zvýšený pocit strachu a výrazně je omezuje v jejich budoucím životě. Oběti trestné činnosti tak často mohou opouštět větší města, která jsou více postižena kriminalitou, a stěhují se do venkovských oblastí, kde začínají vést nový život (Carcach, Mukherjee 1999).

2.2 Pozice ženy ve společnosti, každodenní život a pocit bezpečí

Strach z kriminality u žen souvisí se jejich sociálním statutem ve společnosti nebo rodině a může být také závislý na stylu výchovy (Snedker 2006). Právě proto existuje velký rozdíl mezi vnímáním strachu u mužů a žen. Lidé mají různé sociální role, přičemž nejdůležitější je rodinná sociální role. Můžeme rozlišit, jaký strach mají muži a ženy, respektive o čí bezpečí se nejvíce obávají. Muži se nejvíce strachují o vlastní ženu, posléze dítě, zatímco ženy mají největší strach o své děti, pak o ostatní rodinné příslušníky (Snedker 2006). U žen může být vysvětlen vyšší strach a obavy také tzv. altruistickým strachem, neboť jsou více emocionálně založené a rovněž projevují více své obavy – v rámci rodiny se jedná o tzv. rodičovský strach, zatímco pro muže je typický tzv. manželský strach. Důležitou roli sehrává výchova, neboť dívky jsou více zapojené do mezilidských vztahů v rámci rodiny, zatímco socializace chlapců probíhá anonymněji. Tato odlišná socializace se projevuje v dospělosti rozdělením činností, při kterých jsou ženy přinuceny přijmout vyšší emocionální úkoly (Snedker 2006). Ženy obecně vnímají cizí prostředí s většími obavami než to domácí. Výchovou je velmi často dáno, že si nemohou hrát večeř o samotě, nemohou si hrát např. v lese a velmi často tak nemohou samy provozovat svoje koníčky. Častá nařízení, různé hrozby a každodenní varování vytváří v mysli ženy často mylné představy o určitých místech (Wesley, Gaarder 2003). Koskela (1997) poukazuje na to, že kdyby byly ženy od mala vedeny odlišným stylem výchovy, jež by umožňoval jejich větší participaci na veřejných prostranstvích, byly by ženy sebedůvěrnější a zkušenější, čímž by snadněji získaly svou pozici v prostoru. Wesley a Gaarder (2003) považují za vhodné, aby ženy samy od sebe vyhledávaly venkovní aktivity, jako sport, procházky, výlety do přírody, protože jim umožní získat vyšší sebevědomí a zároveň také kontrolu nad jejím okolím, se kterým se více sžijí a zároveň se také budou cítit bezpečněji. Sport je velmi často přirovnáván pouze k maskulinitě, čímž neustále odděluje ženy a muže již od dětských let. Sportovní aktivity zlepšují fyzické schopnosti a také zvyšují autonomii, což ženám velmi často chybí (Wesley, Gaarder 2003). Výchova se může podílet na sžití s okolním prostředím také tím, zda ženy v mládí jezdily na tábory do přírody, kempovat do hor nebo zda byly vychovávány spíše v domácím prostředí. Ženy si umí užívat okolní prostředí i o samotě, avšak velmi často dochází k tzv. bodu zlomu, např. když se v okolí objeví cizí muž a začne nezávaznou konverzaci, přičemž žena postupem času znejistí a postupně tak ztrácí svou prostorovou dominantní pozici (Scott 2003). Důležité rovněž

je, aby si ženy zvykly při rutinních situacích na své okolí a zároveň se do budoucna naučily využívat zkušenosti, které při těchto situacích získají využít v každodenním životě (Wesely, Gaarder 2003). Gordon et al. (1980) tvrdí, že ženy si vytvořily takový životní styl, který je omezuje ve svobodě a chování a vytváří v nich pocit, že se stanou obětí trestné činnosti. Tímto přístupem se stanou vězenkyněmi svého života, protože se nikdy nezapojí do každodenních aktivit, jako jsou procházky do parku, či vycházení a pohyb venku za tmy. Ženy tak často omezují svou mobilitu dobrovolně.

Sociální postavení žen ovlivňuje velikost strachu, ale i chování. Například pro vzdělané ženy, které jsou úspěšné a mají vyšší příjem, by pravděpodobně byly v případě znásilnění mnohem více psychicky zasaženy než ženy z nejnižších sociálních vrstev (Pain 1997). Ženy spadající do nejnižších sociálních statutů mají až desetkrát větší strach, že budou napadeny někým známým či v jejich domově, zatímco na veřejnosti takové obavy nemají, neboť mají s kriminalitou ze svého okolí zpravidla více zkušeností (Pain 1997). Ženy vyšších ekonomických statusů nemají na veřejném prostranství příliš velký strach, neboť se na nich samy téměř nevyskytují. Díky jejich bohatství využívají např. auta nebo taxíky. Obecně největší problém spojený se strachem z kriminality v městském prostředí mají ženy spadající do středních tříd (Pain 1997).

Stanko (1996) dále poukazuje na fakt, že strach u žen je rovněž způsoben mužským chováním k ženám. Zpočátku jde o nevinné telefonáty, na což může navázat, pronásledování na ulici, osahávání na veřejných místech, dopravních prostředcích či sexuálním obtěžováním v práci nebo na ulici. Toto považuje za jádro ženských obav, neboť mnoho žen má s tímto problémem každodenní zkušenosti.

Ke každodennímu životu uvnitř velkých měst bezpochyby patří veřejná doprava, která zajišťuje spojení lidí mezi jejich domovem, zaměstnáním, školou či cestu za zábavou a odpočinkem. Strach z kriminality je tedy spjat i s veřejnou dopravou. Mnoho lidí, a to zejména žen se však vyhýbá určitým dopravním spojům a zastávkám, případně je využívá pouze v denních hodinách, neboť je v jinou dobu považují za nebezpečné (Loukaitou-Sideris, Fink 2008). Je to způsobeno mimo jiné také fyzickou a sociální charakteristikou těchto míst (Warr 1990). Velmi často se jedná o neudržovaná místa, pokreslená či posprejovaná, páchnoucí po výkalech s přítomností bezdomovců či jiných individuí, často na zastávkách požívající alkoholické nápoje. Mezi ženami je cestování veřejnou dopravou či taxíkem ve větší oblibě než chůze pěšky, neboť přítomnost lidí u nich vzbuzuje vyšší pocit bezpečí (Loukaitou-Sideris, Fink 2008). Nebezpečně

vnímanou situací je také doba čekání na daný spoj, a to zejména v nočních hodinách. V západních zemích došlo v nedávné době k vybavení zastávek kamerovým systémem či telefonním zařízením, spojující danou zastávku s operátorem v případě hrozícího nebezpečí, což zajišťuje zvýšený pocit bezpečí u cestujících (Loukaitou-Sideris, Fink 2008).

V poslední řadě je rovněž třeba zmínit jakousi představu žen o ideálním útočnickovi, ale i oběti. Madriz (1997) ve svém výzkumu popsala ideální představu žen o možném útočnickovi a oběti. Právě představa, že člověk v blízkém okolí vypadá nedůvěryhodně a celkově divně, často způsobuje u žen zvýšený pocit strachu. Ideální útočník je muž tmavé pleti, dle oblečení pocházející z chudých poměrů, vysoký a ušpiněný. Jeho psychologické charakteristiky jsou nemorálnost, zlost, nelidskost, krutost a agresivnost, zpravidla se jedná o alkoholika. Zatímco ideální obětí se jeví žena nebo dítě střední třídy, obyčejný pracující člověk, vypadající normálně, slušně oblečený, nevinný, pasivní a drobnější postavy. Je zřejmé, že se jedná o výzkum provedený ve Spojených státech amerických, ale dá se předpokládat, že drtivou většinu těchto vlastností by označily ženy z celého světa.

denní. Jedním ze stěžejních konceptů, které Hägerstrand představil, jsou omezení, která jsou pomyslným myšlenkovým impulsem pro tuto práci (Pred 1977). Jedinec je během jeho života vystaven různým druhům omezení, která ovlivňují a omezují jeho chování a realizaci různých aktivit. Popsány jsou tři hlavní druhy zábran či omezení, které jsou v literatuře různým způsobem překládány. Osman (2010) vytvořil srovnávací tabulku, ve které jsou uvedeny jednotlivé překlady (tabulka č. 3).

Tabulka č. 3: Význam omezení ve vědecké literatuře

Torsten Hägerstrand	Vladimír Ira	Dušan Drbohlav	Jakub Novák
Capability constraints	Omezení schopnosti, výkonnosti	Omezení schopnosti	Fyziologická omezení
Coupling constraints	Omezení koordinace vazeb	Styková omezení	Styková omezení
Authority constraints	Omezení mocenského charakteru	Omezení území a správní	Autoritativní omezení

Zdroj: Osman 2010

První druh omezení (capability constraints) vychází z biologické povahy každého člověka z jeho každodenních potřeb (spánek, toaleta, příjem potravin, hygiena) (Golledge, Stimson 1997). Díky těmto omezením, člověk ztrácí určitou část dne, která je potřebná pro každodenní naplnění těchto potřeb (Novák 2004). Druhým typem omezení jsou styková omezení (coupling constraints), která vycházejí z toho, že jedinec potřebuje k jeho každodenním činnostem a aktivitám ostatní osoby. Jde o to, že se jedinec v určitý čas na určitém místě musí setkat s ostatními lidmi, objekty či formami aktivit, ale zároveň je zřejmé, že nemůže být zároveň na dvou místech zároveň. Rovněž se musí přihlídnout k povaze celé návštěvy, neboť důležitou roli sehrává vzdálenost, druh dopravy na dané místo, což vytváří jeho další omezení (Golledge, Stimson 1997, Novák 2004). Posledním druhem omezení jsou mocenská neboli autoritativní omezení (authority constraints). Tato omezení vychází z toho, že určitá omezení jsou dána mocenským systémem společnosti (Osman 2010), zpravidla se jedná o legislativní pravidla, ekonomické bariéry či nastavení individuálních vazeb a vztahů. Z toho vyplývá, že někteří lidé nemohou provádět určité aktivity v určitém čase na určitém místě. Některé prostory jsou pak kontrolovány, případně je v určitých místech omezeno

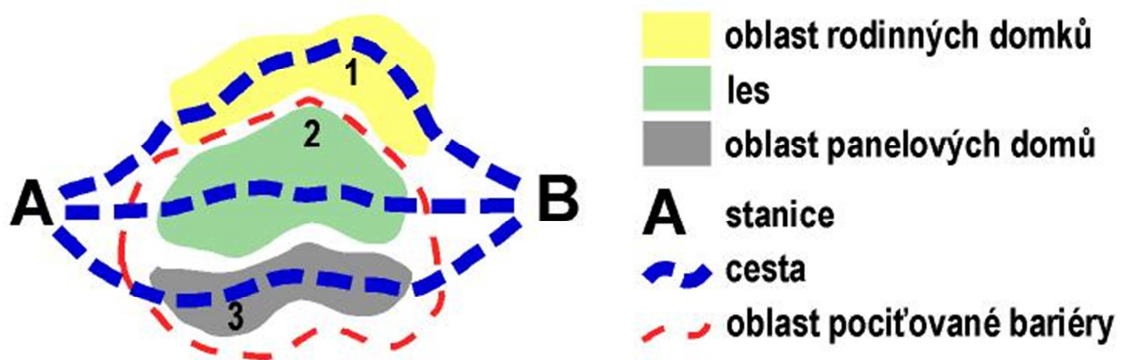
pole působnosti, což může souviset s teritorialitou, neboť jedinec se snaží zajistit si určitý prostor, který si chrání a ve kterém se snaží regulovat pohyb a činnost ostatních lidí (Golledge, Stimson 1997, Novák 2004).

V současné době mají všechna tato omezení stále svůj význam, avšak díky postupnému překlenutí ze společnosti industriální na informační zjistíme, že druhý typ omezení (styková omezení) je díky rozvoji zejména osobní dopravy, informačním technologiím, mobilním telefonům a internetu velmi redukován. Je samozřejmé, že důležitost osobních setkání má a bude mít v lidském životě stále svůj význam, avšak díky moderním způsobům přenosů dat (fax, e-mail, elektronické úschovny) dochází k redukci osobních kontaktů. Na základě této úvahy je možné vytvořit jednu z nových bariér a to omezení „spojit se“. Toto omezení se může vztahovat k internetovému připojení nebo k síti mobilního operátora. Obecněji tedy k připojení k určité síti, za účelem navázání neosobního kontaktu nebo zisku určitých informací, které v současné době sehrávají stěžejní roli. Důležitá je rovněž rychlost zjištění informací, jež často rozhoduje o možném úspěchu i neúspěchu, příkladem mohou být obchody na burze. Tento typ omezení může být jedním z příkladů možné aktualizace Hägerstrandových omezení.

Dalším typem omezení rozšiřující daný výčet, je omezení percepční, které se více vztahuje ke zkoumanému tématu, než předchozí případ. Vnímání impulsů a informací z okolního prostředí působí mimo jiné na naše prostorové rozhodování. Poznatky získávané z aktuální situace se zpravidla spojují s poznatky z předchozích událostí a při spojení s širším myšlenkovým rámcem dochází k vyhodnocení, jak se v současné situaci zachovat. Pro lepší pochopení bude vhodné uvést příklad. Cestou v noci z bodu A do bodu B mám na výběr z několika cest (obrázek č. 2). První cesta (označena číslem 1) je nejdelší a vede přes oblast rodinných domků. Druhá cesta je nejkratší a vede skrz les. Třetí cesta je o něco kratší než cesta první a vede skrz panelové sídliště. Nyní dochází k rozhodnutí, jakou cestu zvolím. Z časového hlediska se jeví jako nejracionálnější jít skrz les, neboť se jedná o nejrychlejší cestu. Problém však tkví v povaze daného místa, neboť je považováno za nebezpečné. Jedná se o neosvětlené v noci nepřehledné místo, často spojované s případy přepadení či s noční přítomností bezdomovců a narkomanů. Třetí cesta je druhou nejkratší, avšak vede skrze panelové sídliště, jehož noční image rovněž nevyvolává příliš pocitu bezpečí. Třetí nejdelší cesta vedoucí oblastí rodinných domů a vil se jeví jako nejbezpečnější, ale zároveň je nejdelší. Pokud jsem si vědom určitých rozdílů mezi jednotlivými místy a jsem schopen určit na základě jistých

osobních preferencí, která místa jsou bezpečná a která nikoliv, je zřejmé, že pociťují určitou percepční bariéru. V tomto případě se tedy jedná o bariéru spojenou s pocitem bezpečí v určitých místech. Pokud danou bariéru (nepříjemný pocit) chci nějakým způsobem překonat, je nutné použít určitou strategii.

Obrázek č. 2: Schéma percepční bariéry

Zdroj: vlastní tvorba

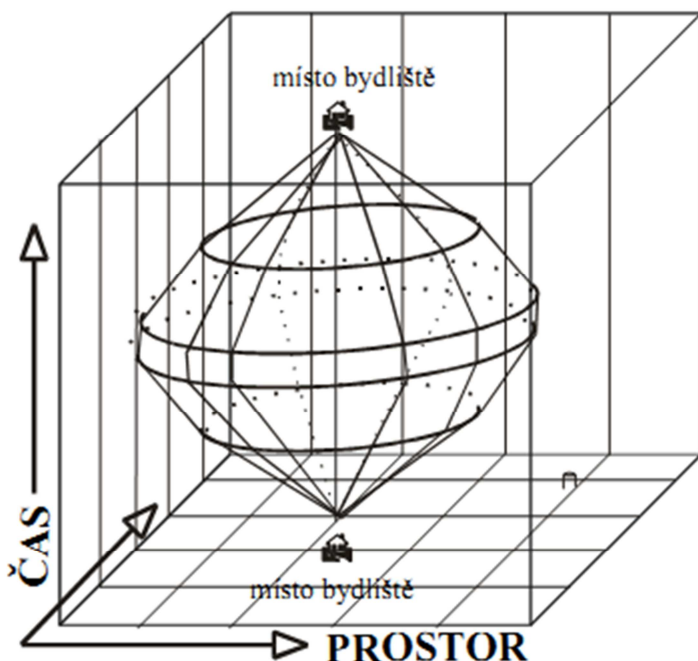
Na tato omezení navazuje koncept zvaný prisma, které můžeme chápat jako určitý prostor, který může jedinec dosáhnout v určitém časovém intervalu např. hodiny, dne, měsíce (Golledge, Stimson 1997). Den je brán jako základní časoprostorová jednotka, přičemž základní princip chování jedince v této jednotce je návrat. Takže během dne člověk dosáhne jen takového prostoru, na který mu zbývá čas během 24 hodin. Během tohoto denního prisma pak můžeme rozlišit i jednotlivá dílčí prisma mezi stanicemi, např. mezi domovem a školou nebo domovem a zaměstnáním. Pokud je výchozí stanice stejná jako cílová, jedná se o prisma symetrické, ve kterém hraje důležitou roli návrat. Pokud se cílová stanice a výchozí stanice liší, jedná se pak o prisma asymetrické. Ve vztahu ke vnímání strachu z kriminality má tento koncept jasný vztah, neboť díky výše uvedenému percepčnímu omezení může dojít k výraznému zmenšení jeho velikosti.

Dalším konceptem, který je třeba uvést, je koncept svazku (bundile), což je část časoprostoru, kde se setkávají dvě nebo více cest (Pred 1981). Právě ve svazku může dojít k setkání lidí s potenciálním násilníkem, nejčastěji při běžných životních aktivitách probíhajících mimo domov např. při cestě na nákup, při venčení psa nebo při procházce. Dochází tedy k protnutí dvou cest, které za určitých podmínek může znamenat vytvoření podmínek pro spáchání trestného činu. S touto situací souvisí teorie rutinních aktivit (Cohen, Felson 1979), která poukazuje nato, že pokud se v určité situaci nachází

potenciální násilník, vhodný cíl a jeho nedostatečná ochrana, tak může dojít ke spáchání trestné činnosti.

Jedním z dalších časoprostorových konceptů je projekt, který vychází z toho, že každý jedinec má cíl (Drbohlav 1995), který je dlouhodobě orientovaný (Novák 2004). Jedná se o soubor aktivit, které vedou ke stanovenému cíli a podléhá základním podmínkám časoprostoru a také jejím omezením. Lidé mohou mít více cílů, které se mohou i prolínat, mohou být krátkodobé či dlouhodobé (Golledge, Stimson 1997). Zapojením tohoto konceptu dochází ke zlidštění celého konceptu time-space geography, neboť dříve byla poukazována statická role člověka v rámci jeho cesty (Golledge, Stimson 1997).

Obrázek č. 3: Koncept časoprostorového prismatu

Zdroj: Novák 2004

Na závěr je třeba zmínit další dva koncepty, které kombinují čas a prostor. Jedná se o akční prostor a prostor aktivit. Akční prostor poukazuje na vztah mezi člověkem a jeho prostředím a zároveň nám ukazuje, jakým způsobem probíhá vzájemná interakce. Jedná se o propojení konceptů z time-space geography, jde tedy o propojení cest a prismatu. Akční prostor zahrnuje jen místa preferovaná, ověřená a přivyklá, zatímco percepční prostor zahrnuje všechna známá místa (Susilo, Dijst 2010). Akční prostor

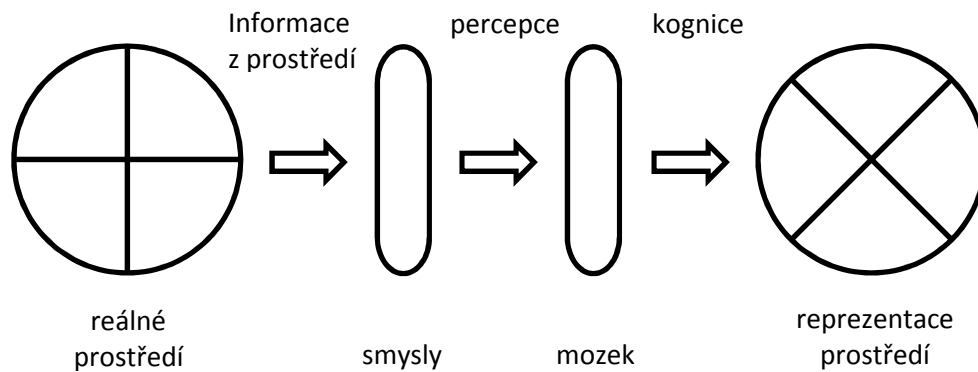
může být dále dělen na aktuální akční prostor a potenciální akční prostor. Aktuální akční prostor je souhrn všech míst, která jedinec navštíví během určitého časového intervalu, lze ho tedy vyjádřit průmětem jedné cesty (Schönfelder 2006). Potenciální akční prostor je širší a je limitován povahou jedincových činností, preferencí, stanovenými časy začátků a konců trvání, omezením dopravou a zahrnuje všechna dostupná místa (Golledge 1999). Prostorový projev zmiňované percepční bariéry může souviset s velikostí akčního prostoru jedince. Příkladem může být percepce kriminality, neboť kriminalita je vždy přirovnávána k určitým lokalitám, neboť některá místa jsou považována za méně bezpečná než jiná. Dalším konceptem je prostor aktivit, což je souhrn míst, se kterými je člověk spojen skrze každodenní aktivity. Nejedná se o spojitý prostor, ale jde o konkrétní lokality, ke kterým je fixováno pravidelné provozování určitých činností. Lokalizace prostoru aktivit je nejvíce determinována místem bydliště, nabídkou aktivit a služeb (Golledge 1999).

4. Mentální mapování a prostorový výskyt kriminality

Jeden z dalších konceptů, který bude využit v této práci, jsou mentální mapy. Mentální mapování se zabývá problematikou, jakým způsobem přemýšlíme o prostoru a jak jsou tyto myšlenky použity a reflektovány v lidském prostorovém chování. Tento termín je poměrně široký a může být použit v rámci různých kontextů, tudíž může nabývat i různých významů. Kitchin, Freundsuh (2000) poukazují na tři hlavní významy mentálního mapování. Prvním z nich je popisný význam, jehož cílem je zjistit, jak se lidé učí, jak si pamatují a pracují s prostorovými informacemi, které přicházejí z okolního prostředí. Druhý význam je spojen s procesem myšlení o prostorových vztazích. Třetím je samotný metodologický postup snažící se pochopit kognitivní procesy obecně ve vztahu ke konstrukci samotné mapy. Jedná se tedy o koncept či proces, během něhož si lidé přivykají na nové prostředí a zároveň se od něj učí. Důležitou roli rovněž sehrává použití samotné reprezentace prostředí, která je spojena zejména s hledáním cest skrze známé či neznámé prostředí nebo popisováním cest. K reprezentaci prostoru se rovněž může vázat rozhodování o budoucím bydlišti, zaměstnání nebo pouhé plánování navštívit určitou destinaci. Tato rozhodnutí a preference mohou být graficky znázorněna prostřednictvím mentálního mapování (Kitchin, Blades 2002).

Mentální mapy a jejich tematika má velmi blízko k behaviorální geografii, která se rovněž zabývá kognitivními procesy. V rámci behaviorální geografie dochází k oddělení percepce a kognice. Percepce neboli (vnímání) je označení pro dílčí část vyššího mentálního procesu - kognice (Osman 2010). Percepce je deduktivní proces, který získává informace z vnějšího prostředí prostřednictvím lidských smyslů. Vnější prostředí je pak definováno jako vše, co stojí mimo lidské vědomí. Neustále vysílané signály z tohoto prostředí lidé vnímají a dále pak zpracovávají získané informace. Po procesu percepce následují kognitivní procesy, během kterých dochází k dekodování, třídění, organizování, propojování a napojování na jiné informace. Poté následuje jejich akumulace a vyhodnocení (Golledge 1999), podrobněji je tento proces zobrazen v obrázku č. 4. Percepce slouží ke sběru dat, zatímco kognice k jejich vyhodnocení (Golledge 1999).

Obrázek č. 4: Formování reprezentace prostředí

Zdroj: Osman 2010

4.1 Vznik a vývoj mentálních map, mapy lynchovského a gouldovského typu

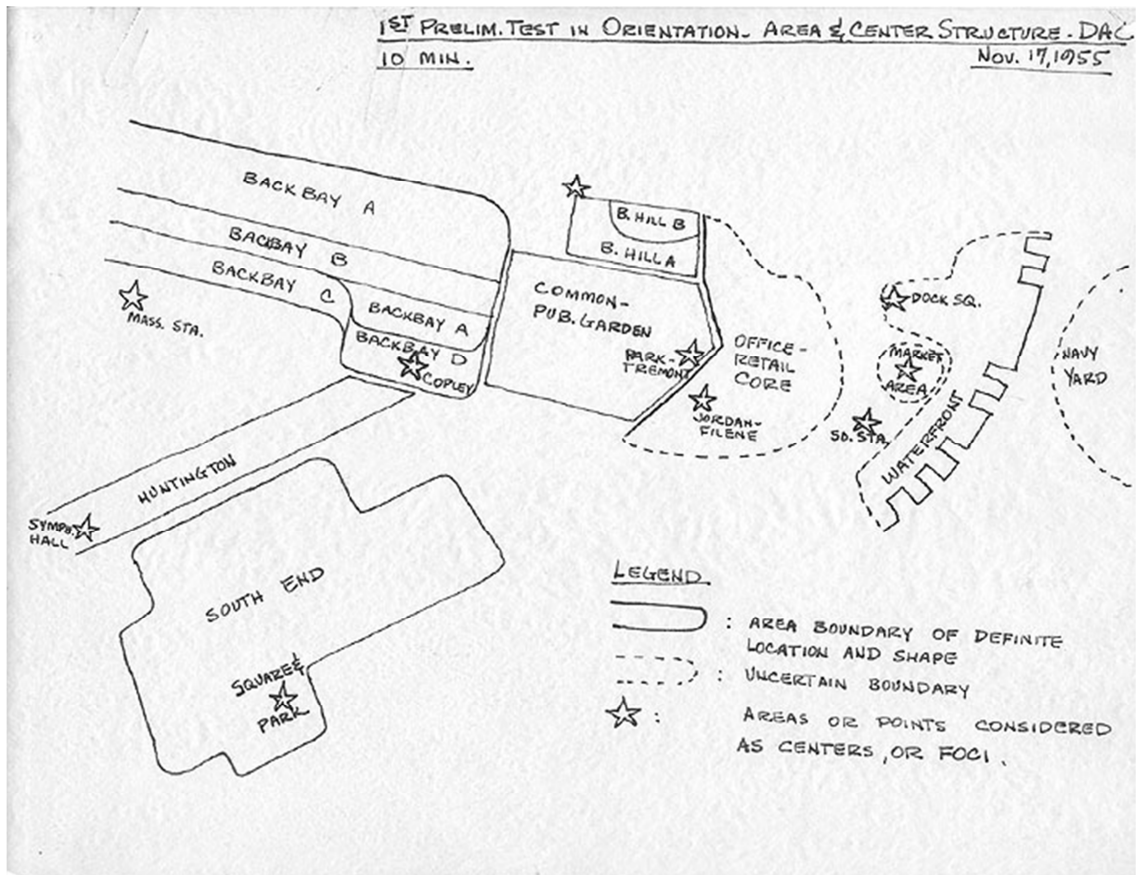
Mentální mapování bylo ve svých počátcích spojeno zejména s psychologií. Tolman (1948) jako první zavedl termín kognitivní mapa v rámci svých výzkumů spojených s psychologickými pokusy na krysách. Teprve až v šedesátých letech minulého století došlo na využívání mentálních map mimo psychologické disciplíny. Postupem času došlo k jejich rozšíření do sociálních, přírodních a prostorových věd. V roce 1960 byla vytvořena stěžejní práce, zabývající se mentálním mapováním, americkým urbanistou Kevinem Lynchem, jež nesla název „The Image of the City“. Lynch (1960) se jako první zabývá problematikou využívání poznatků subjektivního vnímání prostředí v prostorových vědách. Výzkum byl proveden ve velkých amerických městech – Boston, Los Angeles a Jersey City, kde byli jednotliví respondenti dotazováni na to, jak by se dostali z určitého místa na cílové tázané místo na ploše, která nepřesahovala velikost 2,5 míle na 1,5 míle. Jednalo se zejména o centrální části měst. V práci se objevují nové termíny image (obraz), imageability (schopnost objektu vyvolat dojem) a wayfinding (výběr cesty).

Obraz neboli image je rozpracován do podoby dojmu. Tento dojem je jakýmsi obrazem skutečnosti a je rozložen na tři složky – identita, struktura a význam. Identita představuje schopnost objektu vyniknout nad ostatní objekty, čímž je zajištěna jeho snadná identifikovatelnost. Struktura je pak chápána jako charakteristika, která umožňuje objektu navázat specifický vztah s okolím a jedincem. Třetí složkou je

význam, který ve spojení s image navozuje u pozorovatele emoce nebo slouží k jistým praktickým účelům. Ve výsledku to znamená, že každý objekt má svou image. Síla image se pak podílí na celkové schopnosti objektu vyvolávat dojem (Lynch 1960).

Při analýze jednotlivých mentálních map konceptualizoval Lynch celkový obraz města pouze do fyzických prvků spadajících do pěti kategorií. Jednalo se o cesty (paths), okraje (edges), oblasti (districts), uzly (nodes) a významné prvky (landmarks). Cesty představují jakékoliv liniové prvky. Nejčastěji se jedná o trasy, dráhy, ulice, cesty, kanály, železnice obecně sloužící k pohybu obyvatel. Dle Lynche cesty představují hlavní prvek, který utváří město. Aby bylo možné cesty definovat, je důležité, aby měly základní atributy. Jedná se o kontinuitu, tedy že mají nějaký počátek a konec, mají směr, na základě, kterého se odlišují, čímž je zároveň zajištěna jejich rozpoznatelnost. Druhou kategorií, kterou představují rovněž liniové prvky, jsou okraje, které však lidé tolik nevyužívají, neboť díky své neprostupnosti představují bariéru v rámci městského prostoru. Okraje můžeme charakterizovat jako nepropustné bariéry se souvislým průběhem, které zabraňují v pohybu lidí. Nejčastěji jsou představovány pásy zeleně, břehy, řekou, hranicí zástavby, zdí nebo plotem, přičemž i vícepruhá silnice může představovat významnou bariéru. Oblasti jsou různě velké části měst, které jsou vnitřně integrované a vyznačují se určitým podobným jevem či jednotným charakterem. Uzly neboli křižovatky jsou místa, ve kterých dochází ke střetávání a vzájemné interakci lidí. Jsou to ohniska lidských aktivit či oblasti, ve kterých se střetává velké množství dopravních cest. Svým významem a povahou jsou pro pozorovatele nepřehlédnutelné, neboť lidé se v těchto bodech musí rozhodovat, např. jakým směrem dále půjdou. Poslední kategorií tvoří významné prvky. Jedná se o místa, která jsou velmi snadno vizuálně odlišitelná od ostatních objektů. Svou povahou jsou velice unikátní a snadno se pamatují. Nejčastěji vzniknou tím, že jsou situovány na dobře viditelném místě a to i na větší vzdálenosti, což ve spojitosti s jejich unikátností vytváří značný kontrast s jejich okolím. Chápání výše uvedených prvků mezi lidmi není stálé ani v prostoru ani v čase, neboť pro někoho je komunikace cestou, pro jiného zas bariérou (Lynch 1960). Obecně pak tyto mapy získaly označení mentální mapy „lynchovského typu“ a jsou charakteristické svým analytickým rozkladem městských prvků do výše uvedených pěti kategorií. Mentální mapy jsou tvořeny přímo respondenty, příkladem může být obrázek č. 5.

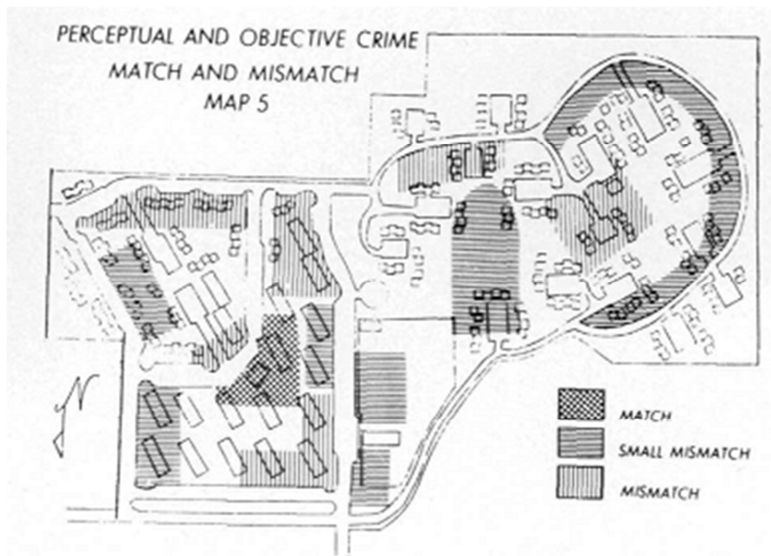
Obrázek č. 5: Mentální mapa Lynchovského typu

Zdroj: <http://libraries.mit.edu/archives/exhibits/lynch/index.html>

Jakým způsobem mohou být využity mapy lynchovského typu v problematice strachu z kriminality? Respondent sám kreslí dané místo nebo lokalitu, přičemž může zakreslit jak místa, která považuje za bezpečná tak nebezpečná nebo prvky, u kterých může být kriminalita nejčastěji očekávána. Zároveň je možné k jednotlivým prvkům přiřadit, který druh kriminality se u nich dá očekávat. Do mentální mapy může být rovněž zakreslen náčrtek pohybu městským prostředím, přičemž lze zdůraznit, kterou cestou se vydá a proč. Poté můžeme tedy porovnat mapu, ve které bude reálný výskyt kriminality s mapou očekávaného výskytu kriminality. Ukázkou podobné mapy může být obrázek č. 6. Mentální mapování je poměrně spolehlivou metodou různých kriminologických, geografických či sociálních výzkumů. Její výhoda tkví ve spojitosti s kvalitativními metodami zejména pak s dotazníkovým šetřením případně strukturovaným či polostrukturovaným rozhovorem (Brantingham et al. 1977).

Obrázek č. 6: Percepce kriminality a její objektivní výskyt – shody a rozdíly

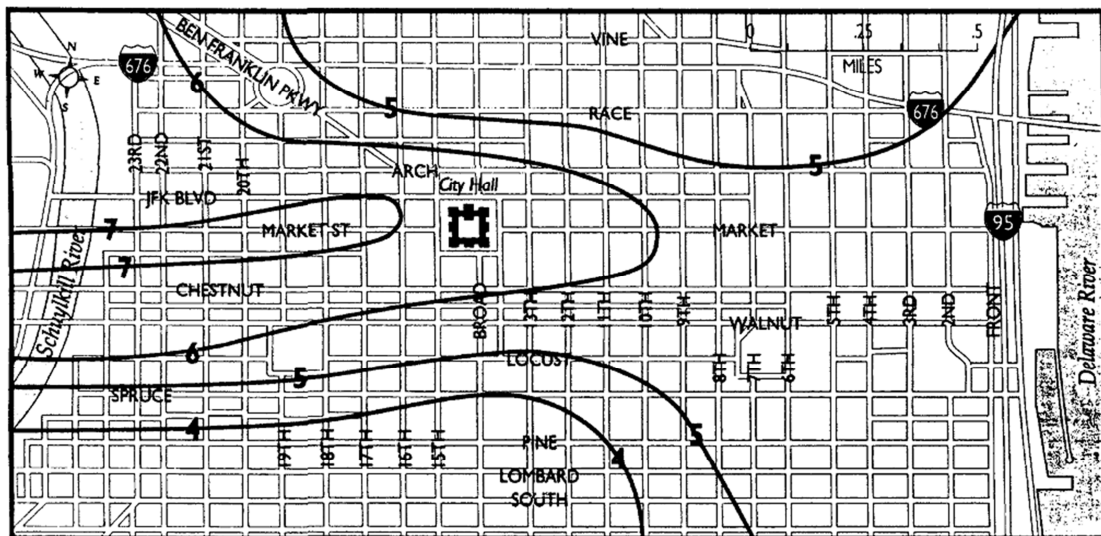

Zdroj: Brantingham et al. 1977

Druhou velkou skupinu mentálních map tvoří mapy „gouldovského typu“, které vznikají až v rukách kartografa. Peter Gould se ve svých výzkumech zaměřil na zmapování preferencí bydlení ve Velké Británii, Spojených státech amerických a Kanadě (Gould, White 2002). Od respondentů bylo snahou získat informace týkající se jejich preferencí ohledně bydlení, tedy kde by nejraději žili, případně přímo v jakém sídle. Při dotazování se potupovalo dvěma způsoby. První představoval volné zhodnocení preferencí, zatímco druhý způsob se týkal hodnocení dle předem daných kritérií – pocit bezpečí, kvalita životního prostředí, kulturní život. Poté následovalo přenesení těchto preferencí do map, ve kterých byla metodou interpolace vytvořena prostorově spojitá veličina pojmenována jako národní preferenční povrch, kde každá linie představovala počet preferenčních bodů, které dané území získalo (Gould, White 2002). Jako ukázka mapy „Gouldovského typu“ poslouží mapa týkající se vnímání bezpečnosti během dne u studentů (obrázek č. 7). Pomyslné izočáry ukazují na fakt, že městské centrum je považováno za bezpečnější než jeho přilehlé okolí (čím vyšší číslo tím vyšší pocit bezpečí). Jakým způsobem mohou být využity mapy gouldovského typu v problematice strachu z kriminality? Rengert a Pelfrey (1998) provedli výzkum ve Philadelphii zaměřený na percepci kriminality v městském centru u dvou zájmových skupin. První skupinu tvořili kadeti policejní školy, zastupující percepci kriminality z pohledu zákona přítomného v ulicích. Druhá skupina byla tvořena studenty trestního práva z tamější Tempel univerzity a měla tak zastupovat spíše pohled veřejnosti. Oblast

centrální Philadelphie byla rozdělena na šestnáct podobných oblastí, které měly být studenty označeny číslicí od 0 do 10. Číslo 10 představovalo nejbezpečnější místa, zatímco místa označena nulou poukazyvala na fakt, že dané místo je považováno za nebezpečné. Poté následovalo použití poměrně složité metody interpolace, která byla ještě vážena znalostí prostředí, což bylo spojeno s lokací nejvýznamnějšího prvku v dané oblasti. Výsledkem tak byly mapy s izoliniemi poukazující na percepci kriminality ve městě.

Obrázek č. 7: Vnímání bezpečnosti během dne u studentů ve Philadelphii

Zdroj: Rangert, Pelfrey 1998

V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století se otevírá debata o novém učení a poznání prostoru. V centru zájmu byly tři hlavní teorie (Osman 2010). První teorie tvrdila, že základem mentálních map jsou význačná místa (landmarks), od kterých se odvozují další atributy. Druhá teorie klade důraz na význam cest, které jsou považovány za základní stavební prvek mentální mapy. Třetí a poslední teorie má na tuto odlišný názor a tvrdí, že jde spíše o učení se pohledům, obrazům a image jako vnímatelným celkům reality.

Na tuto problematiku navazuje svými výzkumy australský geograf Reginald Golledge, který v roce 1978 vytváří teorii kotevních bodů (Golledge, Stimson 1997). Dle této teorie existuje specifický vztah mezi prostorem a jedincem, neboť každé místo působí na jedince různou intenzitou, z čehož vyplývá, že je lze vnímat jako hierarchicky strukturované. Kotevní body představují uzly (domov, zaměstnání, místo nákupů), které

lidé dobře znají a velmi dobře se v nich orientují. Poté následují místa, která jsou navštěvována velice zřídka anebo vůbec. Důležitou roli tak sehrává frekvence kontaktu jedince s místem, což způsobuje ztrátu významu samotných prvků fyzického prostředí. Mentální mapování postupně proniká do celé řady společenských oborů a zabývá se mimo jiné např. tvorbou navigace pro zrakově postižené (Kitchin, Blades 2002). Tato metodika může být také využita při tvorbě map spojených se strachem z kriminality. Strach, obavy a pocit bezpečí je spojen s určitými místy, které se vyznačují určitou charakteristikou.

4.2 Vnímání kriminality a její výskyt v městském prostředí

Město se skládá z nekonečně mnoha míst, která jsou charakteristická svým fyzickým a sociálním prostředím. Vztahy mezi podmínkami panujícími v určitých lokalitách a kriminalitou se staly centrem zájmu mnoha vědních disciplín. Již Wirth (1938) ve své práci zaznamenal, že město produkuje anonymní prostředí, díky kterému se může více rozmáhat deviantní chování, neboť sociální kontrola je v určitých místech relativně slabá. S anonymitou v městském prostředí je rovněž spojena práce Oscara Newmana zabývající se konceptem ochranného prostředí (defensible space) (Newman 1996). Dle Newmana anonymita vytváří podmínky pro deviantní chování a to zejména pro kriminalitu. Výskyt kriminality může být v určitých místech více méně náhodný, přičemž důležitou roli sehrává přítomnost cíle, pachatele a vhodné příležitosti (Cohen, Felson 1979). Její skutečný výskyt proto není možné dopředu odhadnout, i když se dá očekávat, že na základě určitých charakteristik prostředí budou některé oblasti zasažené kriminalitou více, jiné méně. Na základě těchto odhadů, minulých zkušeností, informací od známých, rodiny a médií dochází k subjektivnímu spojení kriminality s určitými místy. Proto každý jedinec může považovat jednotlivá místa za různě nebezpečná a tudíž nemusí korespondovat s reálným výskytem kriminality. Jaké jsou tedy charakteristiky míst a lokalit, které lidé považují za nebezpečné?

4.2.1 Kriminalita a fyzické prostředí

Od sedmdesátých let začaly probíhat výzkumy zaměřené na vztah kriminality vůči fyzickému prostředí. Nejvýznamnější práce Oscara Newmana z roku 1972 vytvořila základ celé této problematiky. Hlavními zjištěními bylo, že nejvíce kriminálních případů se odehrává ve výškových budovách, jejich blízkém okolí, a také na veřejném

prostranství (Newman 1996). Za problémová jsou označena místa a veřejná prostranství, která mají špatný architektonický a urbanistický návrh. Jedná se nejčastěji o tato místa: uzavřené prostory, podchody, tunely, slepé ulice nebo vlaková nádraží a jejich blízké okolí. Velká parkoviště jsou rovněž vnímána nepříjemně během dne podobně jako uzavřená prostranství s minimálním či limitovaným počtem východů a únikových cest (Koskela 1999, Newman 1996). Další skupinu tvoří parky a lesy, které jsou ženami rovněž velmi často uváděny jako potenciálně nebezpečné, zejména díky představě, že les lze považovat za nedomovské místo (Koskela 1999). Kriminalita i strach z ní však mohou být redukovány vhodným architektonickým plánem (Newman 1996). Velký důraz je přitom kladen na vizuální přehlednost daného území, přičemž je rovněž důležité, aby se samotní obyvatelé určité lokality stali klíčovými aktéry její obrany. Lokalita tak bude bezpečnější, pokud budou lidé cítit zodpovědnost a vlastnictví za místo v rámci celé komunity. Hlavní faktory, které by měly být zohledněny, jsou: teritorium, dohled, image a prostředí (Newman 1996).

Teritorium se týká ploch, ke kterým by obyvatelé měli takový vztah jako by jim bezprostředně patřily. Pokud plochy nikomu nepatří a nikdo se o ně nestará, chátrají a působí zanedbaným dojmem, což u návštěvníků navozuje pocit nebezpečí a strachu. Pro tato místa je rovněž charakteristický vyšší výskyt kriminality. Pokud je místo přehledné a člověk má možnost vizuální kontroly nad svým okolím, cítí se v daném místě mnohem bezpečněji. Dohled a dohlednost daného místa je proto velmi důležitý faktor sehrávající roli v percepci kriminality i v jejím reálném výskytu. Důležitým předpokladem pro přehlednost území je uspořádání jednotlivých prostorových složek tak, aby nevytvářely možné bariéry a překážky, která mohou vytvářet tzv. místa bez dozoru. Dalším faktorem je image, jež hodnotí fyzický vzhled a stav budov nebo jejich okolí. Záleží tedy na tom, zda budova vypadá bezpečně nebo nikoliv. Příkladem může být „Barák hrůzy“ na Žižkově v ulici Víta Nejedlého (Jíchová 2009) nebo různé parčíky, malé nepřehledné uličky či neudržované, rozpadající se domy. Důležité je, aby prostředí obklopující určité místo navozovalo pocit bezpečí, bylo prostorově přehledné a upravené (Newman 1996, Peterka 2008).

4.2.2 Kriminalita a sociální prostředí

Strach z kriminality, vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav lze zajisté spojit i se sociálním prostředím města a to zejména se sociální kontrolou v daných místech. Sociální kontrolu může být chápána jako souhrn jednotlivých typů

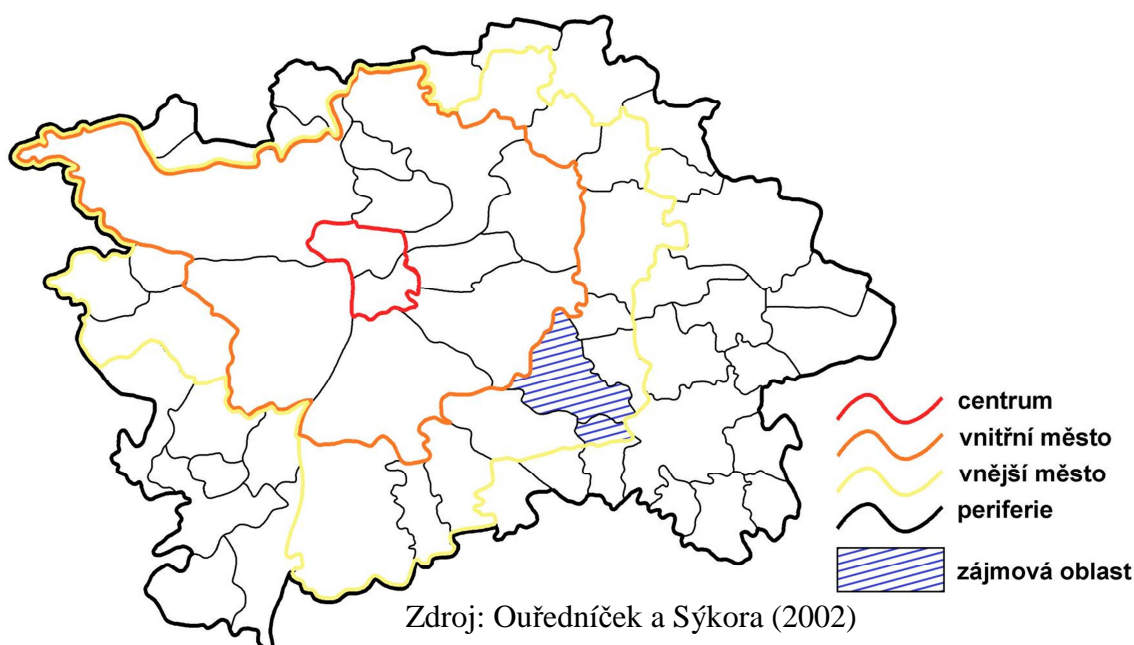
sociálních institucí doplněných o výchovu, umění, vědu, právo případně náboženství a zahrnuje procesy a mechanismy, kterými společnost nutí své členy k takovému chování, které je v jejím rámci považováno za žádoucí (Liska et al. 1982). Důležité tedy je, jakým způsobem se daná společnost v určité lokalitě podílí na tvorbě sociální kontroly, která může být tvořena udržováním dobrých sousedských vztahů, organizací společenských akcí či provozováním zájmových spolků. Díky společenské aktivitě a také sociálnímu kapitálu dané oblasti dochází k vnitřní integritě, což může zabraňovat hlubšímu působení sociální dezorganizace. Pokud by se určitá lokalita stala sociálně dezorganizovanou, znamenalo by to zvýšení počtu sociálně patologických jevů, tedy i kriminality a strachu z ní. Jaké jsou tedy znaky sociálně dezorganizované oblasti? Shaw a McKay (1942 cit. v Sampson, Groves 1989) poukazují na pět hlavních jevů sociálně dezorganizované oblasti: i) vysoké procento imigrantů a nebílých obyvatel; ii) vysoká migrace obyvatel v rámci města (touha přestěhovat se do čtvrtí s kvalitnějším bydlením a bezpečnějším okolím); iii) značná část obyvatelstva trpí chudobou způsobenou ekonomickou deprivací; iv) většina lidí žije v těchto oblastech jako nájemníci; v) vysoká kojenecká úmrtnost, výskyt tuberkulózy a duševních chorob. Je zřejmé, že některé body jsou dobově specifické, přesto si lze na základě výše uvedených bodů představit problémové lokality, které budou sociálně dezorganizované. Jedním z konkrétních příkladů sociálně dezorganizovaných oblastí v Česku, které pravděpodobně budou považovány společností za velmi nebezpečné, budou sídliště s koncentrací sociálních problémů a malými nadějemi na výraznější zlepšení podmínek, které v nich v současné době panují (Temelová et. al 2009). Jedním z extrémních případů je například Romské sídliště Chanov. Na daném sídlišti panuje celá řada sociálních problémů, obyvatelstvo má ekonomické potíže, nachází se zde mnoho tzv. nepřízřivých občanů (Temelová, Novák 2007).

5. Metodika

5.1 Představení zájmové lokality

Zájmové území tvoří dvě městské části. Jedná se o městskou část Praha 15, která se skládá ze dvou katastrálních území (Hostivaře a Horních Měcholup), a městskou část Praha Petrovice, jež je zároveň katastrálním územím. Tyto oblasti se nachází v jihovýchodní části Prahy a na základě rozdělení hlavního města, které provedli Ouředníček a Sýkora (2002), lze tuto lokalitu zařadit do oblasti vnějšího města. Příslušenství do této kategorie rovněž umocňuje fakt, že daná oblast je obklopena dvěma velkými bariérami. První z nich tvoří přírodní bariéra lesoparku Hostivař. Druhou tvoří rozsáhlé průmyslové areály na sever od těchto městských částí. Poloha mezi vnitřním městem a periferií poukazuje na to, že tyto části byly k hlavnímu městu připojeny až v pozdější době, neboť byly pohlceny postupným městským růstem. Tento projev se nejvíce odráží na promísení různých druhů zástavby. Hostivař jako součást Prahy zaznamenala mohutný rozvoj. Zástavba v poválečném období byla tvořena zejména rodinnými domky a vilami, které byly od 60. let postupně doplněny o panelové domy, průmyslové areály a nedalekou vodní nádrž. Tyto prvky dodaly tamější městské krajině velmi pestrý a osobitý ráz.

Mapa č. 1: Vnitřní dělení Prahy

Praha 1 a 2 = centrum, Praha 3 až 10 a Trója = vnitřní město, Ďáblice, Dolní Měcholupy, Horní Měcholupy, Jihozápadní město, Jižní město, Kbely, Kunratice, Kyje, Letňany, Libuš, Modřany, Petrovice, Řepy, Štěrboholy = vnější město, ostatní městské části Prahy = periferie

Jádrem Horních Měcholup byla až do 70. let minulého století vesnice, která však při výstavbě panelových domů v oblasti Horní Měcholupy – Petrovice takřka zanikla. Socialistické plánování uniformního sídlištního bydlení se začalo v této lokalitě nejvíce projevovat od konce 70. let. V tabulce č. 4 je vidět skokový nárůst obyvatel v městských částech v 70. a 80. letech.

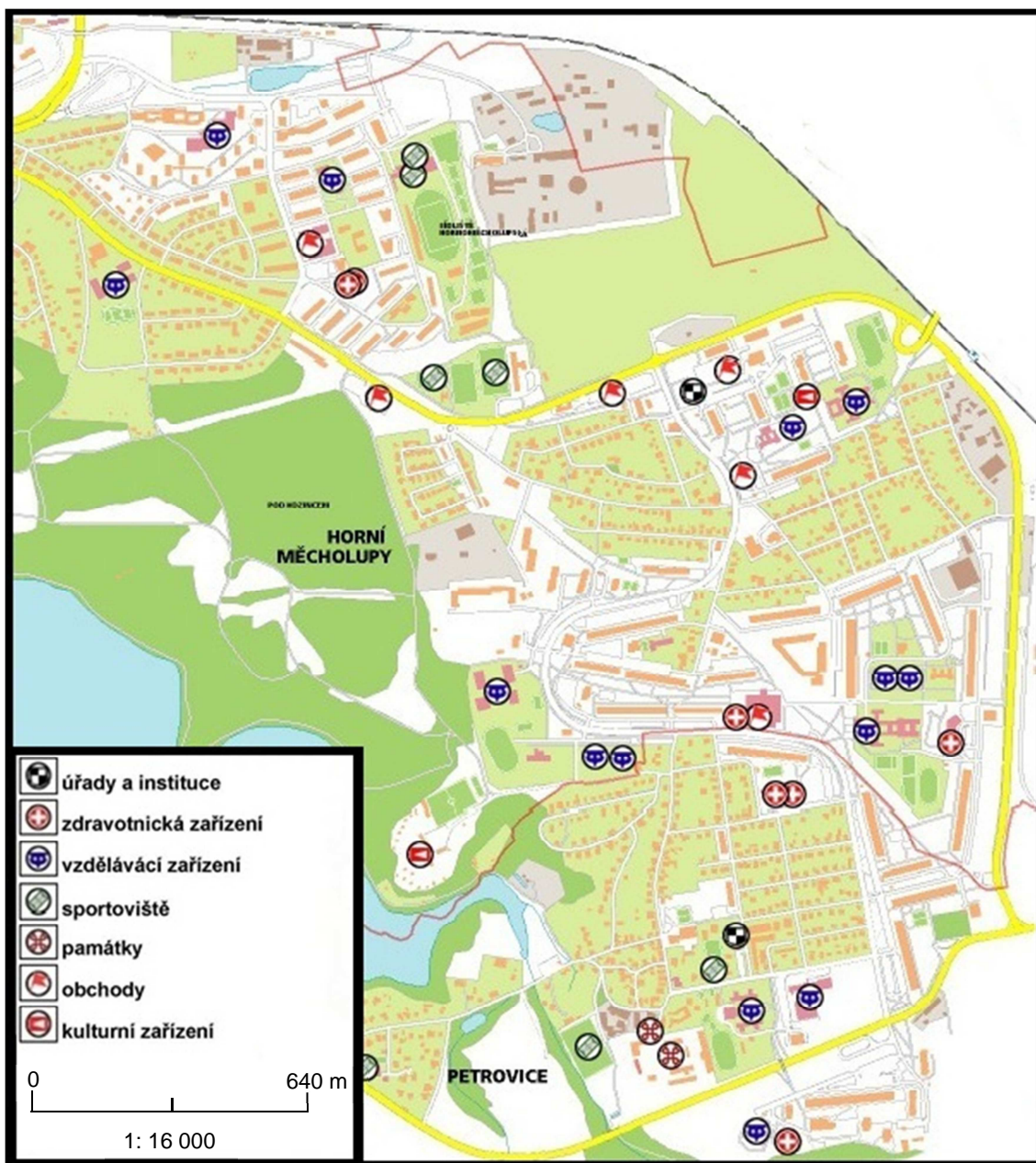
Tabulka č. 4: Vývoj počtu obyvatel MČ Praha 15 a Petrovice

	1970	1980	1991	2001	2008
MČ Praha 15	6 917	12 547	27 454	27 410	30 002
MČ Petrovice	742	831	5 305	5 990	6 169

Zdroj: Český statistický úřad

Tato lokalita byla vybrána z několika důvodů. První z nich je ryze osobní, neboť se jedná o oblast, ve které v současné době bydlím. Zajímá mě tedy, jak je daná lokalita bezpečná z pohledu samotných obyvatel. Nespornou výhodou rovněž spatřuji v osobní zkušenosti s danou oblastí. Zároveň je vhodné zmínit, že sběr dat v podobě rozhovorů zabírá určitou dobu, proto byla preferována oblast, která se nachází blízko mého bydliště. Druhým důvodem je určitá závislost obyvatel na městské hromadné dopravě, neboť v centru Prahy a jejím vnitřním městě se stále nachází nejvíce pracovních příležitostí, sídel vysokých škol, kulturních a zábavních zařízení. Očekáváním tedy je, že MHD sehrává důležitou roli v každodenním životě žen a je s ní spojeno značné množství situací, ve kterých se ženy během dne a noci ocitnou. Posledním důvodem je určitá pestrost dané lokality jak z hlediska druhů MHD (konečná tramvajová zastávka, vlaková zastávka, autobusové linky napojené na konečné stanice metra), tak z hlediska fyzického prostředí (sídlíštní zástavba, původní zástavba rodinných domků a vilek, přítomnost lesoparku Hostivař). Zájmové území je zobrazeno na mapě č. 2. Aby bylo dosaženo zachování určité kompaktnosti z hlediska zastavěnosti území, byla vybrána jen část Prahy 15 bezprostředně sousedící s městskou částí Petrovice (mapa č. 2)

Mapa č. 2: Zájmové území v daných městských částech a jeho občanská vybavenost

Zdroj: vlastní tvorba, podklady PLANstudio

5.2 Zájmová skupina

Výzkumné šetření bylo zaměřeno na ženy ve věku od 18 do 26 let, neboť toto věkové období také nejčastěji koresponduje s navštěvováním vysoké školy. Primárně tedy jde o to zachytit ženy v určitém životním období, ve kterém začínají žít více mimo domov, často cestují, podnikají mnoho aktivit a ještě nejsou tak vázané a nežijí zaběhlým stylem rodinného života. Jedná se rovněž o věkovou skupinu, která je

považována za nejvíce ohroženou případnou násilnou trestnou činností (Ferraro 1995). Mladší věkové skupiny žen mohou být ještě pod vlivem restrikcí rodičů a nemají tak dostatečnou volnost v rozhodování. Starší ženy zpravidla zakládají rodinu, starají se více o domácnost a žijí více zaběhnutým životem. Nejstarší věkové skupiny žen byly rovněž z výzkumu vyloučeny, neboť rovněž žijí usedlejší stylem života. Ženy byly vybrány také proto, že problematiku spojenou s pocitem ohrožení vnímají mnohem intenzivněji a pravděpodobně se jich bude pomyslná bariéra dotýkat mnohem více než mužů.

Výzkumný soubor čítal 25 respondentek, se kterými byl proveden polostrukturovaný rozhovor a kresba mentální mapy. Celkem bylo osloveno kolem 90 respondentek, z nichž 32 byl započat rozhovor, avšak pouze s 25 byl kompletně dokončen. Hlavním důvodem nedokončení byla časová náročnost rozhovoru, případně jiné okolnosti např. příchod přítele na domluvenou schůzku. Hlavním důvodem, který respondentky uváděly při odmítnutí, byl nedostatek času na provedení daného rozhovoru, případně nezájem podílet se na daném rozhovoru bez bližší specifikace, která nebyla dále zjišťována. Z celkového počtu 25 dokončených rozhovorů uvedlo 14 respondentek místo svého bydliště na území Prahy 15. Zbýlý počet 11 respondentek uvedlo místo svého bydliště v městské části Praha Petrovice. Důležitou roli nesehrávalo trvalé bydliště, ale současné reálné bydliště vztahující se k zájmovým lokalitám. Tento fakt je uveden proto, že některé z žen byly studentky vysoké školy bydlící na kolejích v Hostivaři. Kritériem pro zařazení do výzkumného šetření byl rovněž věk, jehož rozpětí bylo mezi 18 – 26 lety. V některých případech tedy došlo k oslovení respondentky, ale rozhovor nebyl započat, neboť nedošlo ke správnému odhadnutí jejího věku. Přesto došlo k dodržení věkového rozpětí. Z celkového počtu 25 respondentek bylo 13 studentek, 11 zaměstnaných a 1 nezaměstnaná. Ačkoliv je zřejmé, že pracující ženy mají více zaběhlý život než studentky, není dále v empirické části socioekonomický status zohledňován.

5.3 Sběr dat

Sběr dat byl prováděn v zájmové lokalitě na předem vytipovaných místech, ve kterých se dá očekávat zvýšený výskyt lidí. Na základě této úvahy byla dopředu vytipována tato místa: i) okolí vysokoškolských kolejí Hostivař; ii) lesopark Hostivař; iii) okolí Veronského náměstí; iv) monitorování terénu mezi paneláky. Vysokoškolské

koleje se jeví jako nejvhodnější místo pro sběr dat, neboť v jejich blízkosti s nejvyšší pravděpodobností narazíme na ženy vhodné pro tento výzkum. Lesopark Hostivař byl dalším místem, ve kterém docházelo k oslovování respondentek. Tato lokalita byla vybrána z prostého důvodu, neboť zde na lavičkách či při venčení psa tráví ženy volný čas, při kterém se zvyšuje pravděpodobnost provedení rozhovoru. Veronské náměstí rovněž představovalo vhodné místo pro provedení rozhovoru, díky přítomnosti obchodního centra, do kterého chodí na nákup lidé z nejbližšího okolí. Zároveň se zde nachází dostatek laviček, na kterých lidé tráví svůj volný čas, případně zde čekají na své známé. Během monitorování terénu rovněž docházelo k hledání potenciálních respondentek na základě podobného klíče jako v lesoparku Hostivař či na Veronském náměstí. Snahou tedy bylo spíše oslovit ženy, které vyloženě nespěchají a poukazují na to, že mají více volného času, tudíž se jednalo o nenáhodný účelový výběr. V počáteční fázi docházelo k hledání respondentek i v oblasti rodinných domků, avšak postupem času došlo k vypuštění těchto míst, neboť bylo velmi složité v nich rozhovor uskutečnit. Preferování výše uvedených míst mohlo způsobit to, že drtivá většina respondentek (23) uvedla jako místo svého bydliště panelový dům.

Rozhovory byly vedeny jak ve všední, tak víkendové dny, přičemž byla preferována doba, při které bude v daných oblastech zvýšená frekvence lidí. Ve všední dny se nejčastěji jednalo o 16 až 20 hodinu, zatímco o víkendu byla upřednostňována odpolední doba po 13 hodině. Po vybrání vhodné respondentky a jejím souhlasu došlo k provedení samotného rozhovoru. Sběr dat se skládal ze dvou částí. První část tvořil polostrukturovaný rozhovor, který byl doplněn o metodu mentálního mapování. Rozhovor byl veden dle předem připravených výzkumných otázek (příloha č. 1). Jednotlivé rozhovory byly nahrávány a později přepisovány. Doba rozhovoru se pohybovala od 30 do 60 minut. Součástí bylo i mentální mapování, jehož koncept byl teoreticky představen v předchozí kapitole. Pokud dojde k přihlídnutí povaze zkoumaného problému, tak lze dospět k závěru, že vhodnější metodou mentálního mapování se jeví mapy „lynchovského“ typu, které tvoří sám respondent. Během rozhovoru byly ženy vyzvány ke kresbě mentální mapy nejbližšího okolí svého bydliště, do kterého měly zanést důležité prvky, které s určitou pravidelností navštěvují a také nejčastější cesty, které v jejich okolí uskutečňují. Důraz byl kladen na rozlišení denních a nočních cest, přičemž byl zároveň zaznamenán důvod preferencí té či oné cesty. V rámci celé městské části došlo k zaznamenání potenciálně nebezpečných míst. Nejprve v okolí bydliště respondentky, čímž došlo k zaznamenání mikroprvků. Poté

byla respondentce poskytnuta letecká fotografie okolí jejího bydliště, na kterou došlo k přiložení pauzovacího papíru, přes který vyznačila místa, která považovala za nebezpečná. Ve spojení s vedeným rozhovorem došlo k dostatečnému zisku informací o daných lokalitách.

5.4 Způsob vyhodnocení dat

Dekódování informací získaných při rozhovorech bylo inspirováno metodou zakotvené teorie, která umožňuje vyvodit závěry induktivním přístupem přímo ze získaných dat (Hendl 2005). Kódování je důležitou částí vyhodnocení polostrukturovaného rozhovoru a může být rozděleno do tří okruhů. První z nich tvoří otevřené kódování, při kterém dochází k přiřazování kódů k úsekům textu. Pomocí tohoto kódu dochází ke klasifikaci a kategorizaci jednotlivých výroků (Hendl 2005). Došlo k rozkrytí textu dle jednotlivých úseků vět či celých výroků, čímž došlo k vytvoření většího počtu pojmových označení – konceptů, které jsou základní jednotkou analýzy (tabulka č. 5).

Tabulka č. 5: Konceptualizace výroků

Koncept	Výrok
faktor tmy	„Během dne se cítím bezpečně. V noci mám obavu chodit domů a určitě tma hraje roli v tom, abych si vybrala bezpečnou cestu k návratu.“

Zdroj: dotazníkové šetření

V druhé fázi byly koncepty s podobnou tématikou spojovány a seskupovány do kategorií, které byly tvořeny dvěma základními okruhy (viz tabulka č. 6). Vždy se jednalo o pocit ohrožení a pocit bezpečí a k nim připojené zdroje původu. Na závěr následovalo zastřešení kategorií a konceptů jednotlivými okruhy (časový, prostorový a běžné situace). Při identifikaci pocitů ohrožení a jejich vzájemném vztahu se zdroji bezpečí dochází k bližší specifikaci daného okruhu, např. časová identifikace pocíťované bariéry. Při odvození jednotlivých typů strategií docházelo k hledání vztahů mezi koncepty a kategoriemi. Důraz byl kladen také na to, jakým způsobem respondentka překonává vnímání pocitu ohrožení a jak se snaží navodit pocit bezpečí.

Tabulka č. 6: Jednotlivé koncepty, kategorie a okruhy

Okruh	Kategorie		Koncept
Časová specifikace problému	Pocit ohrožení	zdroj pocitu ohrožení	<i>faktor tmy</i>
	Pocit bezpečí	zdroj pocitu bezpečí	<i>denní doba, neřešení problému</i>
Prostorová specifikace problému	Pocit ohrožení	zdroj pocitu ohrožení	<i>rutinní rozlišení denních a nočních cest, nebezpečná místa</i>
	Pocit bezpečí	zdroj pocitu bezpečí	<i>rutinní používání stejné cesty, kladný vztah ke všem prostředím</i>
Běžné situace	Pocit ohrožení	zdroj pocitu ohrožení	<i>samota, absence lidí, veřejná doprava, přítomnost nebezpečného člověka, zvýšená ostražitost, vypínání mp3 přehrávače,</i>
	Pocit bezpečí	zdroj pocitu bezpečí	<i>osvětlená prostranství, přítomnost obyčejných lidí, prostorová přehlednost, alternativní řešení problému, mobilní telefon</i>

Zdroj: vlastní tvorba

Vyhodnocení mentálních map probíhalo v podobném duchu jako zaznamenané rozhovory. Důležitou roli tedy hrálo postupné zobecnění, které bylo vztaženo k výše uvedeným tematickým okruhům, které posléze přispěly k odvození jednotlivých druhů strategií.

Součástí rozhovoru byly také otázky týkající se běžného dne respondentky. Důraz byl kladen na:

- a) Jednotlivé navštěvované stanice, přičemž v pozdější části bude největší pozornost věnována okolí bydliště, neboť v něm se ženy nejčastěji vyskytují.
- b) Aktivity, které jsou spojené s danými stanicemi.
- c) Časové hledisko celého každodenního procesu ve spojení s vnímaným pocitem ohrožení.

Celý tento proces byl znázorněn graficky (viz graf č. 1) v následující kapitole). Modrou linií je značen pohyb respondentky mezi jednotlivými stanicemi, které představují jednotlivé černé obdélníky. Na ose x se nacházejí čísla od jedné do šesti, což koresponduje s níže uvedenými aktivitami v jednotlivých stanicích. Proto čísla 1,2 a 3 představují aktivity prováděné doma, zatímco číslice 4,5 a 6 představují aktivity mimo domov zpravidla ve stanicích nacházejících se v jiných částech města. Jednotlivé modré body pak zaznamenávají přítomnost respondenta v té či oné stanici. Zároveň je důležité připomenout, že protnutí této stanice linií neznamená její návštěvu. Rozhodující roli sehrává přítomnost bodu uvnitř pomyslného obdélníku. Nyní dojde k představení hlavních aktivit spojených s běžným životem.

- 1) spánek: Zaznamenána byla přibližná doba spánku a byla vždy vztažena k domácímu prostředí.
- 2) vstávání, ranní hygiena, večerní hygiena a příprava na spánek: Tyto činnosti jsou spjaty se spánkem a stejně jako spánek byly přiřazeny k domácím prostředí.
- 3) domácí aktivity: Jedná se o aktivity provozované doma anebo v nejbližším okolí domu (úklid, četba, práce na počítači, vaření, venčení psa atd.).
- 4) odjezd do školy či zaměstnání: Odjezd do školy či zaměstnání byl přidružen k přibližné době strávené v těchto stanicích a je spojen i s jejich opuštěním.
- 5) aktivity ve městě: Do těchto aktivit jsou zahrnuty zejména nákupy a vyřizování různých osobních záležitostí, které nemají povahu zábavy, jsou vztaženy např. k určité otevírací době určitých institucí, a proto jsou prováděny výhradně v denních hodinách.
- 6) volnočasová zábava mimo domov: Do této skupiny patří návštěvy koncertů, klubů, biografů, divadel, restaurací, ale návštěva kamarádů. Jedná se o aktivity provozované spíše ve večerních a nočních hodinách.

Konkrétnější identifikace aktivit není nutná, neboť lidé při aktivitách v zaměstnání a ve škole zpravidla přemýšlejí o jiných problémech. Obecně byl celý rozhovor soustředěn na téma bezpečnosti v jednotlivých stanicích, dále se týkal vnímání pocitu ohrožení a obav v určitou časovou dobu či v konkrétní situaci běžného života, které ženy zažívají s jistou pravidelností a které se jich bezprostředně týkají. Během rozhovoru bylo rovněž snahou vyhnout se určitým hypotetickým situacím souvisejícím s otázkami „Co byste dělala kdyby...?“; „Jak byste se zachovala v...?“.

6. Časoprostorové vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav v běžném životě žen

6.1 Běžný den, pocit ohrožení a jeho časová specifikace

V první části empirického výzkumu bude zaměřena na bližší časovou identifikaci vnímaného pocitu ohrožení a k němu přidružených obav. Na základě odpovědí vztahujících se k časovému vnímání pocitu ohrožení a obav lze rozdělit ženy do dvou větších skupin. První skupinu tvoří ženy, které se během dne necítí ohroženy, neboť mají kontrolu nad svým nejbližším okolím, ve kterém nalézají mnoho prvků bezpečnosti, což jim dodává vyšší pocit bezpečí, avšak v pozdních večerních hodinách se již necítí tak jako během dne. Důležitou roli začíná sehrávat faktor tmy, který ve spojení s absencí lidí, omezenou funkcí veřejné dopravy a samoty často vyvolává nepříjemný pocit, příkladem může být cesta pěšky domů ze zastávky MHD. Dalším faktorem, který je ryze přírodní povahy je střídání ročních období a zkracování dne a noci, což rovněž ovlivňuje časový projev vnímaného problému, neboť se dá říci, že nezáleží na skutečné hodině, ale rozhodující roli hraje západ slunce. Určité prostředí a některé situace proto nejsou vnímány stejně v osm hodin večer v srpnu a v osm hodin večer v listopadu.

„O nebezpečí přemýšlím v souvislosti s návratem domů během nočních hodin, kdy nemohu využít autobus a musím jít od tramvaje pěšky...“

(Dana, 23)

„Nejvíce přemýšlím o nebezpečí cestou pozdě v noci, v zimě to nemusí ani být pozdě v noci, stačí, že je tma...“ (Lenka, 21)

„Během dne nepřemýšlím nad případným nebezpečím. Obavy začínám mít později večer, když se setmí...“ (Líba, 22)

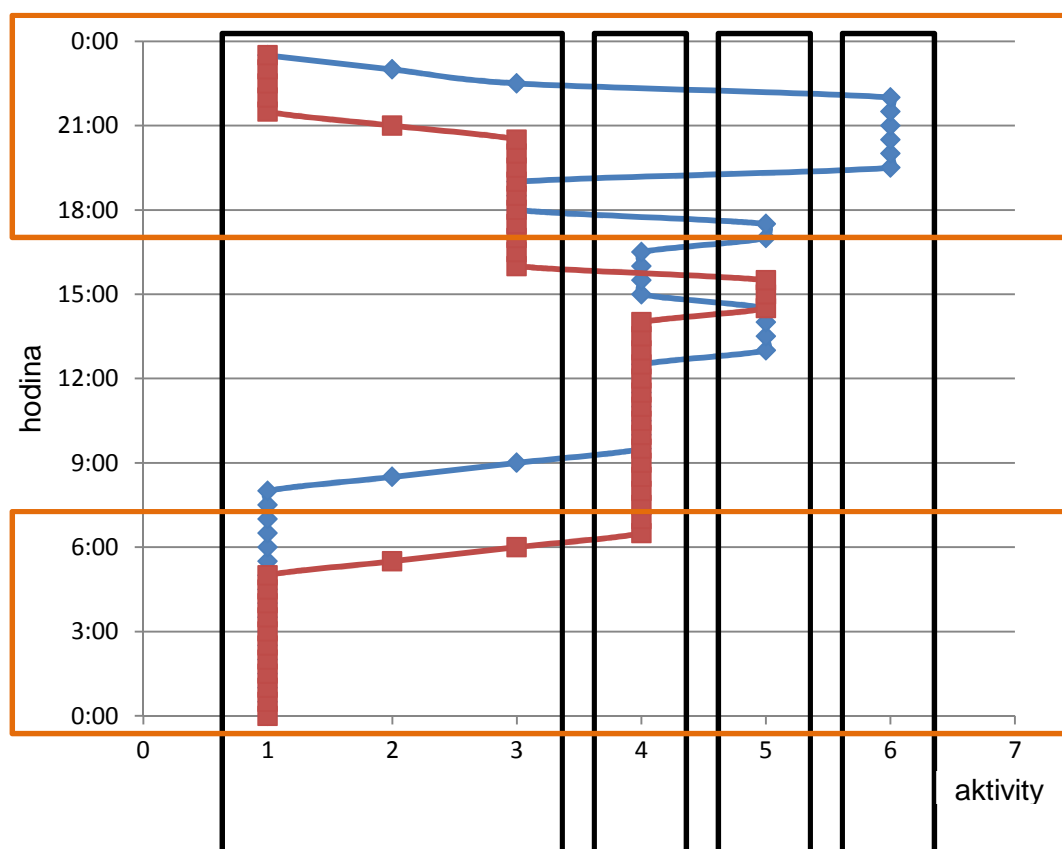
Druhá skupina žen nad danou problematikou příliš nepřemýšlí, nezabývá se jí a necítí se býti nějakým způsobem poznamenána, avšak uznává, že pokud by se těmito problémy zabývala, asi by se mnohem nebezpečněji cítila v noci.

„Ne že bych byla tak nebojácná, ale prostě nad tím nepřemýšlím. A na otázku v jaký době, tak to nejspíš asi po setmění, přes den fakt ne...“ (Radka, 26)

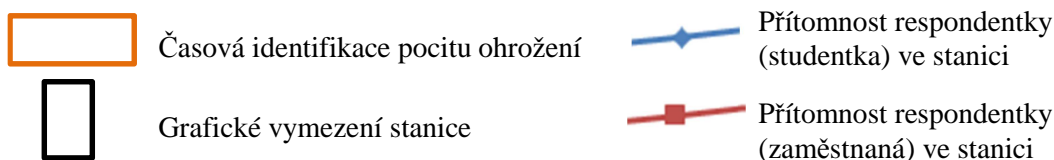
„No, a když jedu domů v noci, tak se většinou nebojím vůbec ničeho, většinou mě to nenapadne, že jsem možná v nebezpečné situaci, ale když si to uvědomím, tak se začnu bát dost...“ (Eva, 25)

Na základě analýzy dalších rozhovorů, lze vyvodit závěry, které poukazují na jednoznačný výskyt pocitu ohrožení a k němu přidružených obav ve večerních hodinách, zejména pak po setmění. Grafické znázornění oranžovými obdélníky je viditelné v grafu č. 1. Zajímavé tedy je, že běžné situace, které probíhají a nastávají v denních hodinách, nepůsobí tak nebezpečně, jako ta samá situace probíhající ve stejném místě v noci např. cesta ze zastávky MHD. Samozřejmě rovněž je, že důležitou roli budou sehrávat další podmínky jako například okolní prostředí jak fyzické tak sociální. Proto bude další část zaměřena na bližší prostorovou specifikaci daného problému.

Graf č. 1: Běžný život studentky a zaměstnané ženy, časový výskyt pocitu ohrožení

Zdroj: vlastní tvorba

Z výše uvedeného grafu je rovněž vidět zřejmý rozdíl mezi běžným dnem zaměstnané ženy a studentky. Zaměstnaná žena (označena červenou linií) má již více zaběhlý život a již tolik necestuje mezi stanicemi jako studentka, která má více volného času a také nepravidelný denní režim. Tyto příklady mohou ilustrovat určitý vzor běžného dne mladých žen, přičemž návštěva mezi stanicemi se bude posouvat v čase.

6.2 Pocit ohrožení a jeho prostorová specifikace

Pocit ohrožení může nastat v kterémkoliv prostředí. Nejvíce je spojován s cizím, neznámým prostředím, avšak velmi často se může vyskytovat i v blízkosti domova. Hodnocení chování a vnímání pocitů respondentek v cizím prostředí je velmi složité na vyhodnocení a tak bude tato problematika studována v prostředí, které je jim dobře známo, tedy v místě jejich bydliště, kde se často pohybují. Cílem této části je prostorová specifikace zkoumaného problému. Jedná se zejména o zobrazení problémových oblastí, které jsou považovány za nebezpečné, nebo ve kterých se respondentky cítí ohrožené. Důležitou roli sehraje rutinizace cest, neboť díky tomuto procesu jsou některá místa z určitého důvodu preferována. Pomocí mentálního mapování budou zakresleny jednotlivé oblasti (blízké okolí bydliště a celé lokality, která je tvořena částmi katastrálních území), které budou považovány za nebezpečné. Výsledná mapa nám pak odhalí oblasti, ze kterých mohou být ženy vyloučeny, což ve výsledku limituje akční prostor v jejich okolí.

V blízkém okolí bydliště dochází k rutinnímu užívání určitých cest, které jsou nejčastěji spojené s návštěvou objektů občanské vybavenosti (obchody, lékárny, zastávka, kadeřník atd.). Každý člověk ze svého života jistě zná nejbližší okolí svého bydliště. Dobře ví, jak se nejrychleji anebo nejbezpečněji dostat na určité místo, neboť během určité doby, ve které je s daným prostorem spjat, přivykl určitým pohybovým strategiím. V této části bude snahou zaznamenat, jakým způsobem mají respondentky zrutinizované cesty ve svém okolí. Která místa nejčastěji navštěvují, jaké je jejich nejbližší okolí a zda se v daných místech cítí bezpečně nebo nebezpečně. Důraz bude rovněž kladen na samotnou charakteristiku jednotlivých míst a na prvky, které danou lokalitu tvoří. Pohybová strategie je velmi úzce spjata s aktivitou, kterou daný člověk dělá a zároveň je ovlivněna různými podmínkami a situacemi, ve kterých se člověk

ocitně, proto je třeba k jednotlivým specifickým situacím přistupovat citlivě a vyvozené závěry neprosazovat za obecně platné pro celou populaci žen.

6.2.1 Volba cesty a rozhodování

Rozhovor se v této části zabýval rutinním využitím určitých cest, zda se ženy vyhýbají určitým místům v jejich okolí, zda preferují nejkratší cesty anebo volí spíše delší bezpečnější cestu. Z předešlé části však víme, že důležitou roli sehrává faktor tmy. Právě tma nejčastěji ovlivňuje výběr cest, neboť některé nejsou za tmy považovány za tak bezpečné jako ve dne, zároveň však v noci nikdo nemá velkou chuť provozovat zbytečné procházky a protahovat si cestu. Pokud by došlo k uvedení určité hierarchizace preferovaných cest, tak prvním hlavním kritériem je faktor bezpečnosti, teprve po něm následuje faktor racionality, tedy volby nejkratší a nejrychlejší trasy. Ženy jsou tak schopné pro svůj vyšší pocit bezpečnosti zvolit delší trasu.

„Hraje to roli, ve dne nepřemýšlím vůbec, kam půjdu, jestli půjdu sama. Za tmy vždy...“ (Denisa, 25)

„Chodím cestou, která mi přijde nejbezpečnější, na její délce nezáleží...“ (Iveta, 21)

„Mám dvě trasy (noční a denní), denní vede úzkou uličkou od autobusové zastávky, ale ve dne mi to nevádí. Když je tma a potřebuji jít tímto směrem, tak raději toto místo obcházím delší trasou...“ (Dana, 23)

„Většinou chodím stejnou cestou, nejkratší, ale pokud vidím nějakého chlapa nebo skupinku opilců, jdu raději někam, kde je víc lidí a pokud je to v noci tak tam, kde je víc světla...“ (Marie, 20)

„Chodím stále stejnou, nejkratší a asi i nejbezpečnější cestou domů. Teda když je tma. Ve dne to střídám z prostého důvodu, protože nemám ráda zaběhnuté stereotypy...“ (Marianna, 25)

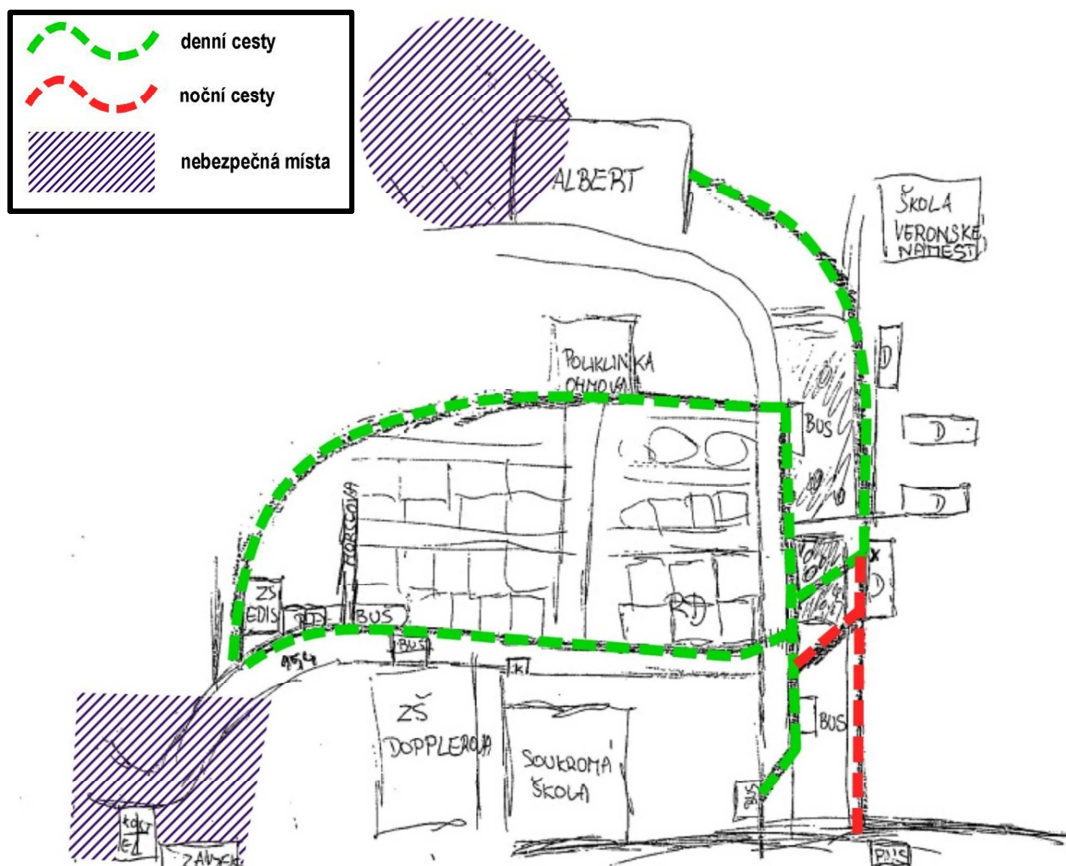
Samozřejmě se naleznou i ženy, které chodí stále stejnou nejkratší trasou. Proto je důležité si uvědomit, že každá žena prochází jiným prostředím, v některém se jedna může bát, zatímco v druhém se bude cítit bezpečněji. Je důležité si uvědomit, že dochází k porovnání různých tras a různých bydlíšť, přičemž hlavním cílem je zobecnění dané

problematiky a vytvoření určitých tezí platících v obecnější rovině, proto je třeba zachovat určitý nadhled a všimát si pouze prvků a situací, které jsou si podobné.

„Stejnou cestou chodím, hlavně protože je nejkratší. Přejde mi v celku v pohodě, takže nemám důvod hledat jinou a ani jsem nezažila nic, kvůli čemu bych to změnila...“ (Radka, 26)

Ukázka rutinizace cest a jejich zjištění je názorně uvedena v obrázcích č. 8 a 9. Zde vidíme okolí bydliště jedné z respondentek bydlící v Petrovicích a jedné bydlící na Hostivaři. Zakresleny byly nejčastější trasy vedoucí do obchodu, polikliniky, autobusové zastávky a do základní školy, kam chodí vyzvedávat mladšího bratra, ty jsou označené zeleně. Červenými liniemi je zaznamenán pohyb v okolí bydliště v noci a výhradně souvisí s cestou ze zastávky MHD. Hlavní rozdíl se tedy týká průchodu malým parčíkem s nepříliš upravenou zelení. Proto je cesta vedena spíše přes parkoviště, které rovněž není vnímáno jako bezpečný prvek. Fialové šrafy představují rovněž zaznamenané nebezpečné místo. V tomto případě se jedná o okolí zámečku v Petrovicích, ve kterém se vykytují bezdomovci, squatteři a narkomané.

Obrázek č. 8: Mentální mapa jedné z respondentek (Petrovice)

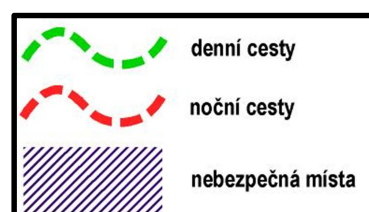
Zdroj: výzkumné šetření

Druhá mentální mapa (obrázek č. 9) představuje domovskou lokalitu jedné z respondentek bydlící na Hostivaři. Tato respondentka vykonává v okolí bydliště mnohem méně cest, neboť většinu svých potřeb uspokojí v jiných částech města. Stěžejními body pro ni zůstávají autobusová a tramvajová zastávka a také obchodní centrum. Z této mapy lze vyčíst, že tato respondentka má rovněž zrutinizované cesty v okolí bydliště. V denní době preferuje autobusovou zastávku, avšak v době noční raději chodí ze zastávky tramvajové. Noční autobus nevyužívá. Za nebezpečné místo označila okolí obchodního centra, u kterého se často vyskytují podnapilí lidé ze zemí východní Evropy, jejichž přítomnost vzbuzuje strach. Otázkou tedy zůstává, proč jsou některá místa navštěvována a jiná nikoliv? Jedná se pouze o otázku bezpečnosti?

Obrázek č. 9: Mentální mapa jedné z respondentek (Hostivař)

Zdroj: výzkumné šetření

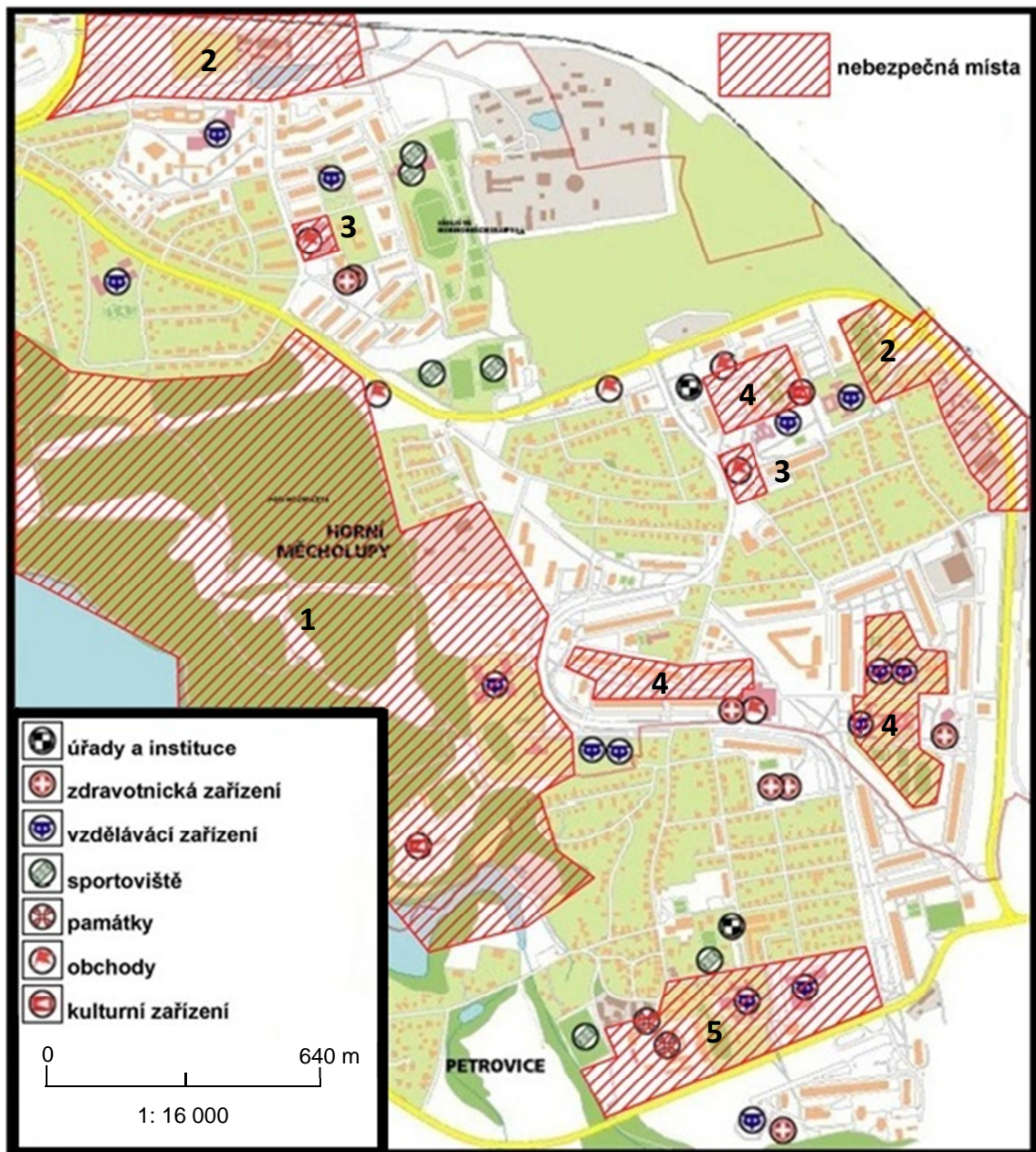
6.2.2 Nebezpečná místa

V rámci této části budou diskutována místa, která jsou v zájmovém území považována za nebezpečná. Mentální mapa (obrázek č. 8) poslouží jako ukázka, na které je zobrazen jeden z mnoha prvků (malý parčík), které ženy považují za nebezpečné. Jelikož téměř každá žena má ve svém okolí nějaký prvek nebo oblast, kde se necítí bezpečně, bylo by poměrně složité provést určité vyhodnocení. Při hlubším zamyšlení lze dospět k tvrzení, že v podstatě nezáleží na velikosti daného prvku, neboť v určité situaci je tento parčík vnímán na úplně stejně jako samotný lesopark Hostivař, jedná se o místo, které je považováno za potenciálně nebezpečné, a proto se mu ženy raději vyhnou. Výše uvedené přirovnání může působit poněkud zveličeně, neboť v určitých případech by došlo k tomu, že žena projde menším parčíkem spíše než celým lesem.

Snahou tedy bude vytvořit mapu míst, která jsou vnímána jako nebezpečná širší skupinou žen. Dojde k zaznačení celých oblastí, jejichž vliv bude sahat i za jejich skutečnou rozlohu. Zároveň tak dojde k eliminaci určitých mikroprvků (menší skupina stromků za domem), které jsou vnímány velmi subjektivně a často jsou spojeny se specifickými situacemi, které budou diskutovány v další části práce. Zároveň je důležité zmínit, že jejich celkové zaznamenání by nemělo dostatečnou vypovídací hodnotu. Proto bylo dalším cílem vytvoření mapy celé zájmové oblasti, na které jsou zobrazeny šrafy místa, která jsou považována za nejnebezpečnější. Poté dojde v jejich rámci k diskuzi jednotlivých prvků, ze kterých se skládají. Na mapě č. 3 jsou označena nejproblémovější místa dané oblasti. Jedná se o tato místa:

- a) Lesopark Hostivař
- b) Okolí nádraží Hostivař a Nádraží Horní Měcholupy
- c) Okolí obchodních center a nonstopů
- d) Prostranství, která jsou obklopena panelovými domy
- e) Okolí záměčku v Petrovicích

Mapa č. 3: Nebezpečná místa na Praze 15 a v Petrovicích

Zdroj: vlastní šetření

- 1) Lesopark Hostivař
- 2) Okolí nádraží Hostivař a Nádraží Horní Měcholupy
- 3) Okolí obchodních center a nonstopů
- 4) Prostranství, která jsou obklopena panelovými domy
- 5) Okolí záměčku v Petrovicích

Jako první nejnebezpečnější a zároveň nejrozporuplnější místo je lesopark Hostivař, nacházející se u Hostivařské vodní nádrže. Samotný lesopark je velice rozsáhlý má přibližně 150 hektarů, což vytváří jednu z nejvíce zalesněných oblastí v Praze (pro porovnání rozloha Stromovky je asi 100 hektarů). V denních hodinách je vyhledávanou volnočasovou destinací, zatímco po setmění se jedná o nepřístupné místo, které je považováno za nebezpečné.

„Přes den se do parku vůbec nebojím jít, mám to tam ráda. Jinými parky jdu přes den i naschvál, ale v noci se jim vyhnu...“ (Eva, 25)

Důvodem je přítomnost bezdomovců, narkomanů a partiček mladistvých, pro které se park stává ve večerních hodinách jejich útočištěm. Nepříjemně je vnímáno nedostatečné osvětlení a nepřítomnost obyčejných lidí ve večerních a nočních hodinách. Dalším důvodem je místy špatná architektonická stavba lesoparku, což lze velmi často objevit i v parcích s menší rozlohou nebo v samotném městském prostředí např. různé pásy zeleně. Jedná se o oblasti v parku s neupravenou zelení, ve kterých se nachází hodně hustých přízemních keřů podél chodníků. Tedy místa, ve kterých je nedostatek volného prostoru v nejbližším okolí cesty. Zeleň tak vytváří pomyslnou bariéru a zamezuje možnému útěku a zároveň evokuje, že v daném místě se může skrývat potenciální útočník. Rovněž samotná lavička, za kterou se nachází husté křoví, je považována za nevídané místo k posezení. Cesta přes park v noční době je pro ženy něco nemyslitelného a nepředstavitelného a je považována za velmi rizikovou. Paradoxem však je, že pokud park splňuje svou prostorovou strukturou určité podmínky, tak je v denních hodinách velmi často vyhledávanou volnočasovou destinací.

Okolí nádraží Hostivař a Nádraží Horní Měcholupy představují další oblasti považované za nebezpečné. Jedná se o místa, která jsou spojena s každodenním výskytem obyvatel, kteří využívají městskou hromadnou dopravu, anebo spoje Českých drah a linek S. Obě tyto části jsou poměrně odlehlé od obytné zóny a kromě samotných cestujících se v nich mnoho lidí nenachází. Právě pocit odcizení spojen s neupraveným prostředím, přilehlým parčíkem a blízkými průmyslovými areály nahání pocit nebezpečí. Přilehlá konečná tramvajová zastávka působí až hrůzostrašným dojmem, neboť se jedná o tramvajovou točnu obestavenou betonovými stěnami, ze které vedou tři východy, z nichž dva jsou posprejované podchody vedoucí k autobusovým zastávkám a třetí vedoucí směrem k vlakovému nádraží. Právě přechod z tramvaje na

autobus často ženy označují za nepříjemný. Roli také sehrála změna zastávek autobusů, neboť jedna z nich byla přesunuta blíž k tramvajové zastávce.

„Je tam spousta míst, kam bych v noci nešla. Hnusný jsou podchody u nádraží Hostivař a vlastně celá ta lokalita s přilehlými mosty, kde si stelou bezdomovci...“ (Pavla, 24)

„Když byly dřív zastávky, přišla mi horší zastávka směrem k železnici, je tam to houští a trať, tak to bylo takový divný. A teďka mi vadí, jak to posunuli do prostoru té tramvaje, protože musíš projít hnusným, smradlavým podchodem. A od té doby, co tam zabili toho chlapa, tak tam na to myslím...“ (Lucie, 24)

Nádraží Horní Měcholupy je rovněž vnímáno v podobném duchu. Problematický je zde velký nepořádek a také cesta na nástupiště skrze pás zeleně, respektive přes nadjezd nad trať. Nejistotu vyvolává i autobusová zastávka, neboť je pouze „na znamení“, tudíž nevytváří jakýsi záchytný bod, dodávající pocit bezpečí.

Nepříjemně vnímané oblasti jsou rovněž okolí obchodních center a nonstopů. Téměř každé sídliště bylo během své výstavby opatřeno obchodním domem, ve kterém bylo možno nalézt základní služby. Postupem času však docházelo k přeměně těchto objektů a v posledních letech tak můžeme zaznamenat, že drobné obchody s dekorací a doplňky nahrazují různé herny a kasina, která s oblibou navštěvují lidé z okraje společnosti a patologičtí hráči. Právě přítomnost lidí v okolí těchto heren vyvolává již zmíněné nepříjemné pocity, neboť člověk netuší, o jakého člověka se jedná. Zda jde o patologického hráče, který může svou oběť oloupit, nebo zda se jedná o podnapilého člověka, který může utrousit různé nepříjemné poznámky. Ženy se těmito oblastem už z dálky vyhýbají, nebo raději přecházejí na druhý chodník. Druhým prvkem, který je sám o sobě neškodný, je přítomnost supermarketů. Zde sehrávají hlavní roli bezdomovci, Romové a příslušníci jiných národností, kteří s oblibou u supermarketů vysedávají ve skupinkách a popíjejí levné víno, často se hádají, a proto je jejich okolí nevnímá příliš pozitivně. V dané oblasti jsou problematické dva supermarkety. První z nich se nachází na Praze 15 v ulici Plukovníka Mráze a je problematický zejména srocujícími se bezdomovci a lidmi ze zemí východní Evropy, kteří jsou ve večerních hodinách často hluční. Druhý případ tvoří skupinky Romů, kteří si oblíbili opět okolí obchodního centra v Horních Měcholupech v ulici Milánská.

„Když se vracím v noci, a jsou tam u Alberta přiopilí Rusáci, tak mám strach. V autobusech jich jezdí fakt hodně a tam vystupují a jít kolem nich je hodně nepříjemný...“ (Pavla, 24)

„V těchto panelácích bydlí hodně Romů. Bydlí tam mámina spolupracovnice, které tam vykradli byt. Často se srocují u Alberta z této strany a dělají tam vyrvát...“ (Aneta, 22)

Prostranství, která jsou obklopena panelovými domy, jsou spjata se samotnou výstavbou panelových domů v Horních Měcholupech a Petrovicích na přelomu 80. a 90. let minulého století. V době výstavby byla daná oblast označena jako sídliště Horní Měcholupy – Petrovice, přičemž petrovická část tvoří menší část tohoto komplexu jižně od Veronského náměstí. Příčina vzniku podobných ploch je dána architektonickou skladebností jednotlivých panelových domů, které obklopují určité prostředí, čímž mohou vytvářet dojem citadely. Průchod podobným prostředím, zejména pak v noci, považují ženy za velmi nepříjemný. Při porovnání s oblastí rodinných domků, které panelové domy v této oblasti obklopují, poukazují, že mezi domky se cítí mnohem bezpečněji, za což může jistě zvýšený sousedský efekt a sousedská kontrola, neboť většina lidí bydlících v domcích zná své sousedy. Největší obavy spojené s daným místem jsou spojeny s tím, že se jim v daném místě nedostane potřebné pomoci, neboť většina lidí slyšící volání o pomoc v bytech zůstane k tomuto problému lhostejná.

„Procházet mezi paneláky bych se v noci bála. Častokrát se v noci vzbudím a slyším, jak někdo na sídlišti řve pomoc. Ale spousta lidí se otočí na druhý bok, protože neví, jestli si někdo dělá srandu a tak to radši nechají být...“ (Kateřina, 21)

Okolí zámečku v Petrovicích s nedalekou oblastí kolem Botiče představují poslední z větších problematických oblastí dané lokality. Zde největší problém způsobují squatteři, bezdomovci a narkomani. Často obtěžují cestující v městské hromadné dopravě, neboť v dané lokalitě nastupují do autobusů a odjíždějí ke konečné stanici metra C – Háje. Další obavy vyvolává jejich přítomnost v blízkém okolí prvního stupně základní školy.

„Oblast okolo Botiče Dobrá voda, je tam hodně křoví, polorozpadlý barák, tak tam bych taky nešla. Je tam také zámeček, kde bydlí squatteři a taky tam zavraždili nějakého bezdomovce. Když je otevřená brána, tak tam vejdu

a rozhlédnu se, protože se tam člověk normálně nedostane, ale do toho areálu dovnitř bych nešla. Bezdomovci taky často chodili na tuto zastávku a jezdili na Háje, bordel hnedka v autobuse. Základní škola, která je nedaleko, tam chodí bratr. Ta je do páté třídy, a 95 % rodičů vodí ty děti sami, i když jsou to děcka z páté třídy...“ (Marika, 23)

V předešlých dvou částech práce byl diskutován časový a prostorový vztah mezi vnímaným pocitem nebezpečí a obavami k němu přidruženými. Bylo zjištěno, že zmíněné pocity mají jednoznačně časové určení a také se vztahují k některým místům, která jsou považována za nebezpečná. Zároveň proběhlo představení jednotlivých míst a bližší specifikace jednotlivých prvků, ze kterých se skládají a které jsou negativně vnímány. Z předešlé diskuze je zřejmé, že důležitou roli sehrává i samotný kontext situace, ve které se dotyčná osoba nachází. Čas a prostor sám o sobě strach a obavy vytvářet nemusí, protože důležitou roli jistě sehrává i lidský faktor, případně celé sociální prostředí určité lokality. Dříve než dojde k představení jednotlivých situací každodenního života žen, je potřeba se zamyslet nad otázkou: „Je vnímání kriminality, pocitu nebezpečí a obav bariérou v každodenním životě žen?“. Pokud by se jednalo o bariéru, tak jaké strategie ženy používají? Z předchozích částí rozhovorů, je zřejmé, že ženy pociťují změněné chování v určitém časovém období v určitém prostoru.

6.3 Běžné situace, pocit bariéry a strategie jejího překonání

Posouzení, zda ženy zmíněné pocity nebezpečí považují za bariéru, je problematické, neboť zde existují dva úhly pohledu. První je pohled samotných respondentek, které s daným problémem žijí. Druhým pohledem je názor autora, který není touto problematikou ovlivněn a působí nestranně. Část rozhovoru se věnovala samotné otázce, zda ženy považují vnímání těchto pocitů za bariéru v jejich životě. Většina žen nespatřuje zkoumaný problém jako bariéru. Svým způsobem jde o poměrně tvrdší nazvání daného problému autorem v rozhovoru. Zajímavé je však to, že mnoho žen označilo danou problematiku za částečné omezení trvajícím jen konkrétní chvíli, které je nedílnou součástí jejich života a znamená to pro ně další faktor v rozhodování. Pokud se zamyslíme nad částečným omezením a bariérou, že mezi těmito slovy popisující ten samý problém neexistuje až takový rozdíl. Daný problém tedy můžeme nazývat jak

částečné omezení, tak částečná bariéra, která je časově a prostorově omezená. Proto nemůže užívat určité části městského prostoru, případně musí omezit svůj pohyb na určité trasy.

„Jedná se jen o částečné omezení, vnímám to jako nedílnou součást života...“ (Dana, 23)

„Jako bariéru to neberu a jako omezení taky ne. Jen je to prostě další faktor v rozhodování...“ (Lenka, 21)

„Maximálně jen chvilkové omezení, jinak v pohodě...“ (Iveta, 26)

„Vnitřně to vnímám jako menší bariéru. Není to jen omezení. Nerada se cítím ohrožena, ale většinou tomu tak je. Obtěžování, násilí se vyskytuje docela často a já to vnímám, jako bariéru, kterou musím skoro denně překonávat. Naštěstí se tento pocit eliminuje, pokud jsem s někým nebo alespoň se psem...“ (Marie, 20)

„Jako bariéru rozhodně ne, omezení možná trochu, ale řekla bych, že tomu dost dá ta psychologie. Myslím, že mám docela štěstí na bezproblémové lokality a je to taky o zkušenostech, kdyby mě přímo někdo přepadnul, tak si to asi už neříkám...“ (Radka, 26)

V následující části bude cílem sloučit jednotlivé každodenní situace s časoprostorovým kontextem, přičemž snahou bude zaznamenání určitých strategií, pomocí kterých ženy výše uvedenou částečnou bariéru překonávají. Nejprve je důležité charakterizovat situace, do kterých se ženy během dne a noci nejčastěji dostávají a kterým čelí. Nejběžnější situace probíhající v okolí jejich bydliště byly shrnuty do těchto dvou hlavních okruhů:

- a) Cestování MHD, cesta na zastávku, ze zastávky
- b) Cesta za službami (nákupy, úřad, lékárna) a trávení volného času mimo domov v okolí bydliště

Prvním okruhem je cestování v MHD, což vytváří specifické podmínky a situace, do kterých se ženy dostávají. Cestování je nedílnou součástí městského života lidí ve vnějším městě. Převaha do centra či jiných částí města zabírá kolem 30 až 45 minut, a proto v dopravních prostředcích obyvatelky zkoumané destinace bezesporu tráví značné množství času. Cestování lze popsat jako sled jednotlivých událostí, jež mohou

být vyjádřeny řetězcem odchod na zastávku – jízda do cílové destinace – pobyt v ní – ukončení návštěvy a návrat na příjezdovou zastávku – cesta domů dopravním prostředkem – cesta od zastávky k bydlišti. Druhý okruh tvoří situace, které probíhají ve venkovním prostředí a rovněž jsou řešeny pohybovými strategiemi, které se velmi shodují s posledním bodem cestování MHD, tedy návratem ze zastávky domů. Proces cestování MHD začíná odchodem z domova zpravidla na předem určenou destinaci, ve které budou prováděny určité aktivity (sport, zábava s kamarády, návštěva atd.). Otázky rozhovoru se týkaly vyhledávání možných spojů zpět a celkového řešení cestování v noci s ohledem na návrat domů. Samotný odchod, který může nastat jak v denní, tak noční dobu nemusí být pro tento výzkum až tak důležitý jako samotný příjezd. Důležitou roli sehrává umístění cílové destinace, neboť v některých situacích dochází k rozhodnutí, že bude vhodnější domluvit si přespání u kamarádů či známých, než se trmáčet domů nočními spoji. Druhou eliminační možností je cestovat v dopravním prostředku s někým, kdo má stejnou cestu, případně dochází k možnosti doprovodu. V těchto situacích se ženy cítí bezpečně. Důraz tedy bude kladen na situace, ve kterých si musí s danou situací poradit samy.

„Pokud je to moc komplikované, domluví si třeba spaní u kamarádky, se kterou do města jdu nebo pokud je to akce doma a cesta na kolej by byla moc komplikovaná, taky si domluví přespání tam...“ (Blanka, 24)

Pokud se dotyčná nerozhodne zůstat na jiném místě přes noc a zvolí návrat domů, je důležité zjistit, zda preferuje určitou dobu, do které se snaží dostat zpět. Při rozhovorech bylo rovněž zjištěno, že většina žen preferuje návrat domů do půlnoci, nebo do doby kdy jezdí metro a denní spoje, které jsou frekventovanější. Noční spoje nejsou příliš vyhledávané, natož cestování v nich o samotě. Často jsou spojovány s případy kapsářství, pokud cestující usne. Nebo představují prostředek, ve kterém si mohou potenciální násilníci vyhlédnout svou oběť, kterou se budou snažit později cestou ze zastávky přepadnout. Jeden z extrémních případů tohoto výzkumu uvádí, že žena je schopna vystoupit zastávku před konečnou stanicí a počkat na další spoj, než aby do cílové stanice dorazila sama s podezřelým člověkem. Jako náhradní možnost se jeví cestování taxíkem, tato alternativa je však považována za drahou a zároveň také nebezpečnou.

„Snažím se jezdit nočními spoji minimálně. Raději noční zábavu ukončuji v době, kdy je opět denní dopravní režim. V nočních spojích se ve strážlivém stavu cítím nesvá a jsem v pozoru, kdo je okolo mě...“ (Líba, 22)

„Nočními spoji jezdím, téměř každý den. Cítím se v nich nepříjemně a snažím se dělat, jako že tam vůbec nejsem a jsem ráda, když jsou ve voze městští strážníci...“ (Michaela, 24)

Pokud tedy nastane situace, kdy se žena sama vrací domů v noční dobu (nemusí to být vyloženě nočním spojem) dochází k aplikaci určité strategie již od příchodu na danou zastávku spoje. V této části začínají být ženy obezřetnější a začínají monitorovat své okolí. Prvním ujištěním je, zda daný spoj opravdu jede, avšak pokud u tabule s jízdním řádem spatří jim podezřelou osobu, začnou si zachovávat určitý odstup. V této situaci zpravidla ještě více znejistí, neboť neví, jak dlouho budou muset ještě čekat. Při této příležitosti si mohou připravit ochranné pomůcky jako například pepřový sprej. Po příjezdu dopravního prostředku přichází další fáze monitorování vnitřního prostoru. Pokud se jedná o autobusy a tramvaje, tak jsou vyhledávána místa co nejbližší řidiči, ovšem pokud je v této oblasti někdo podezřelý, tak dochází opět k výběru vzdálenějšího místa s dobrým vizuálním kontaktem vůči okolí. Po příjezdu na domovskou zastávku dochází k dalším, často rutinním úkonům. Dopravní prostředek je opouštěn až na poslední chvíli, protože pokud daná žena svému okolí ukazuje, že bude vystupovat, má pocit, že si ji může nějaký potenciální útočník vyhlídnout. Pokud vystoupí jako poslední, má zpravidla veškeré cestující vizuálně před sebou a v případě, že by za ni někdo v rychlosti vystoupil, znamená to pro ni stav nejvyššího nebezpečí. Následná cesta ze zastávky se nese v podobném duchu, tedy v chůzi za ostatními lidmi. Důraz je opět na vizuální kontakt a následuje také nezbytné ohlédnutí. Poté cesta domů zrychlenou chůzí. Pokud nastane situace, ve které se žena nachází na cestě ze zastávky před jiným člověkem, dochází ke zjištění, o koho se jedná. Ženy nevzbuzují takový pocit nebezpečí jako muži. Často se proto stává, že některé ženy chodí pomyslně blízko sebe, což jim dodává vyšší pocit bezpečí. Pokud ženy zjistí, že za nimi jde muž, buď zrychlí, v určitých případech jsou schopné i běžet, anebo naopak dochází ke zpomalení a nechání si prostoru na monitorování, co je daný člověk zač. Podobná strategie se rovněž uplatňuje u otevírání vchodových dveří. Pokud je na blízku nebezpečný člověk (zpravidla stačí, aby to byl muž), dochází k delšímu lovení klíčů v kabelce, během kterého je získán vzájemný dostatečný odstup, který zajistí, že žena do domu vnikne

sama a stačí za sebou včas zavřít. Zajímavostí rovněž je používání mobilních telefonů a mp3 přehrávačů během jízdy. Během jízdy v dopravním prostředku je mnoho žen, které poslouchají hudbu anebo mají při sobě mobilní telefon. Mobilní telefon v současné době znamená jistou záchranu, neboť jeho prostřednictvím ženy často s někým komunikují, což jim dodá pocit bezpečí. Jedná se o jakousi záchrannou brzdu, která může v případě ohrožení pomoci. Po příjezdu na domovskou zastávku se mp3 přehrávače zpravidla vypínají, neboť důležitější roli sehrává monitorování svého okolí.

„Sleduji lidi kolem sebe, snažím se sedat tak, abych na potenciálního nebezpečného člověka viděla a byla od něj v bezpečné vzdálenosti. Z noční tramvaje vystupuji na poslední chvíli, ani nevím proč, mám pocit, že si mě nikdo nestačí vyhlídnout, když neví, že vystupuju...“ (Dana, 23)

„Sleduji, co se děje kolem mě, mám připravené obranné prostředky v ruce v kapse (klíče, v noci i pepřový sprej). Z přítomnosti muže jsem nervózní a jdu pomaleji, aby se dostal přede mě a já ho tím měla na očích. Přítomnost ženy mi nevadí...“ (Michaela, 24)

„To jsem si nikdy neuvědomila, ale je to tak. Ve dne poslouchám pořád mp3, ale v noci ji mám vypnutou a telefon většinou v ruce nebo při ruce. Normálně ho nosím někde hozený v batohu, je mi jedno kde. V noci radši při sobě...“ (Lenka, 21)

Cestování v MHD, cesta za službami nebo trávení volného času v okolí bydliště není během dne vnímáno tak nebezpečně jako v noci. Přesto i během dne mohou nastat situace, při kterých je třeba aplikovat určité strategie. Základní strategie, které jsou používané při cestování v MHD, jsou využívány i během jiných aktivit každodenního života a následující část bude sloužit pro doplnění. Důležitou roli v rozhodování sehrává reakce na potenciální nebezpečí, které je zpravidla způsobeno přítomností určitého elementu, který v drtivé většině představuje přítomnost podezřelého muže nebo skupinky mladistvých. Jaké situace tedy mohou nastat při cestě na nákup, cestě od známých bydlících v blízkém okolí nebo při venčení domácího mazlíčka? Jedním z nejčastěji zmiňovaných problémů je přítomnost Romů a cizinců v okolí supermarketů, kam lidé chodí téměř každý den na nákup. Takovéto skupinky vyvolávají v ženách zvýšený pocit obezřetnosti. Při spatření podobné skupinky, stejně jako podezřelého člověka, který je podnapilý, neupravený a působí nevěrohodně, dochází k vyššímu soustředění na své okolí, přičemž největší důraz je kladen na samotnou podezřelou

osobu. V podobných situacích jsou aplikovány tři základní strategie. Jako první je samotné nenavštěvování určitých míst. Tato strategie byla diskutována v části zabývající se prostorovým vztahem k vnímanému pocitu ohrožení a k němu přidružených obav a týkala se zejména parků a odlehlých míst. Druhou z nich je vyhnutí, které volí spíše bojácnější ženy. Nejčastěji se jedná o přechod na druhý chodník, čímž dojde k eliminaci možného osobního kontaktu. Pokud dojde k vnímání výraznějšího pocitu ohrožení, dochází k výraznému protáhnutí cesty. Některé ženy jsou tedy schopné jít až dvakrát či třikrát delší trasu, při které se budou cítit bezpečněji a danému elementu se tak vyhnou. Třetí případ se vztahuje k možnému osobnímu kontaktu, což se týká případů, které nejsou vyhodnoceny jako nejrizikovější. Žena se při nich cítí nepříjemně, ale přesto podél pocitovaného problému procházejí velmi obezřetně se zvýšenou rychlostí, snaží se vytvořit situaci, jako by se v daném místě ani nenacházela a co nejrychleji se z nebezpečného prostředí dostala. Důležitou roli sehrávají různé ochranné pomůcky, které nejčastěji tvoří klíče nebo pepřový sprej. Žena navozuje s podezřelým elementem minimální vizuální kontakt, přesto si je dobře vědoma, co se v jejím okolí děje. Důležitou roli sehrává opět mobilní telefon, který jako při cestování v MHD dodává zvýšený pocit bezpečí. V určitých případech dochází k logickému odůvodnění, proč zrovna já bych se měla stát obětí, a myšlenky jsou směřovány k banálním věcem. Jak je tedy zřejmé, ženy aplikují celou řadu strategií, které jim umožňují překonávat částečná omezení, která jim přináší strach, pocity ohrožení a obavy o svou bezpečnost.

„Když vidím podezřelou skupinku, tak se nejdřív kouknu kolik jich je. Jestli se starají sami o sebe anebo mají takový tendence kontaktovat okolí. Když se zabývají sami sebou, tak to nějak neřeším a jdu pryč. Když by se nějak projevovali vůči mně, tak jako pomažu pryč co nejrychleji...“ (Pavla, 24)

„Mojí strategií je většinou mobil, držím ho v ruce, píšu nebo dělám, že volám. To fakt občas dělám, když se cítím nepříjemně, tak dělám, že jakože s někým volám a říkám si, že si úchyl pak řekne, že mám vlastně pomoc na drátě, že někdo ví, kde přesně jsem, takže by si měl vybrat někoho jiného...“ (Eva, 25)

„Snažím nepřipouštět si nebezpečí. Pokud je to možné, jsem s někým v kontaktu prostřednictvím telefonu...“ (Líba, 22)

„Pokud mám z něčeho strach, snažím se logickými důvody vysvětlit sama sobě, že není důvod se bát...“ (Anna, 23)

Pro doplnění je přidána část zabývající se imaginací ideální oběti a násilníka. Mnoho žen uvedlo, že se cítily nepříjemně, pokud se v jejich blízkosti ve večerních hodinách vyskytoval muž. Další otázka se tedy logicky vztahovala k tomu, jak si představují možného násilníka a kdo je ideální obětí. Popis ideálního násilníka dopadl tak, že se jedná o muže ve věku od 35 do 45 let, vyšší mohutnější postavy, často to může být cizinec ze zemí východní Evropy, normálně oblečený, přesto vizuálně poněkud zanedbaný a trochu ušpiněný. Ideální obětí byla žena ve věku od 15 do 35 let, která je o samotě, spíše štíhlejší postavy, vyzývavěji oblečena a často společensky unavena. Toto směřuje k úvaze, že samy ženy pokládají sebe za možný cíl útoku, neboť spadají do věkové skupiny ideální oběti. Důležitou roli sehrává také sexuální podtext možného útoku, neboť znásilnění a sexuální obtěžování, posléze fyzický útok jsou považovány za nejvíce obávaný druh kriminality, který se jim může přihodit.

„Největší strach mám z toho, že mě někdo přepadne a znásilní, to se pak ještě musí řešit s psychologem a člověk si z toho nese následky. Není to jako kapsářství, z toho je člověk akorát naštvaný...“ (Hana, 25)

V předchozích částech byly diskutovány situace spojující čas, prostor, běžné životní situace a pocit nebezpečí. Důležité je však zmínit také to, kde se ženy cítí bezpečně a která místa považují za bezpečná. Otázky rozhovoru se týkaly bezpečnosti na veřejných prostranstvích. Jaké znaky tedy musí dané prostředí mít? Veřejný prostor by měl být v prvním případě dostatečně osvětlen a neměla by v něm být vhodná místa, ve kterých by se mohli scházet bezdomovci, narkomané a lidé z okraje společnosti. Důležitou roli sehrává přítomnost obyčejných lidí anebo policejní hlídky, která danou lokalitou prochází. Jedním ze signálů, znamenajících bezpečné prostředí ve dne, je přítomnost rodičů s malými dětmi. Ženám to dodá pocit bezpečí - přece by rodiče nevodily děti do nebezpečné oblasti. Přehlednost daného prostředí, upravená zeleň a dostatek volných prostranství představují znaky bezpečného veřejného prostranství.

„Když je tam víc lidí, tak se cítím bezpečněji. Prostě když jsem na zastávce se třemi zedníky, co dělají narážky na moji sukni, tak mi to moc příjemné není. Ale když je tam ještě spousta dalších lidí, tak je mi to šumák...“ (Marianna, 25)

„Bezpečně se cítím na místech s větším počtem lidí, bez viditelně opilých a agresivních lidí s dostatečným osvětlením...“ (Michaela, 25)

„Přehledný a osvětlený prostranství, křoví je sice ve dne pěkný, ale v noci se tam může kde kdo schovat. Taky je to tam aspoň nějak frekventovaný nebo se tam občas projde nějaký ten policajt...“ (Radka, 26)

6.4 Výsledné strategie

V každodenních běžných situacích ženy pocítují s různou mírou hrozící nebezpečí, které je v určitých situacích omezuje ve svobodném pohybu. Ačkoliv si samy příliš problémy nepřipouštějí, uznávají, že se jedná o částečné omezení či bariéru, která je nedílnou součástí jejich života. Postupem času došlo ke sžití s podobným typem omezení a zároveň k adaptaci určitých strategií, které jsou v případě potřeby aplikovány, za účelem překonat toto omezení či bariéru. Na základě předešlých částí lze jednotlivé strategie shrnout do tří základních okruhů, které je nutno brát ve vzájemném působení, neboť jsou spolu v silné vazbě a zpravidla bývají použity současně v době vnímání pocitu ohrožení a obav. Jedná se o tyto druhy strategií:

- 1) Strategie pohybové
- 2) Strategie myšlenkové
- 3) Strategie bezpečnostní

Skupina strategií pohybových je svou povahou nejvíce geografická, neboť se dá přesně zaznamenat pomocí mentálního mapování. Na mentálních mapách lze přesně vyčíst, která místa jsou ženami navštěvována a která jsou považována za nebezpečná, čímž dochází k jejich vypuštění z akčního prostoru. Výsledkem tak může být výrazné omezení akčního prostoru, ve kterém se ženy v určitou, zejména noční dobu, mohou pohybovat. Právě noční doba výrazně ovlivňuje vnímání jednotlivých míst, chování a rozhodování v běžných životních situacích. Je nutné uvědomit si, že ovlivnění velikosti akčního prostoru nebude jen v místě samotného bydliště, nýbrž i na ostatních místech nacházejících se v cizím prostředí, ve kterém sehrává důležitý faktor jeho samotná neznalost. Dochází ke zvýšení počtu možných rozhodnutí, které mimo jiné souvisejí se zvolením správné a zároveň bezpečné cesty. Charakteristika míst, jejich

sociální a fyzické prostředí sehrává důležitou roli v rozhodování, zda dané místo navštívit či ne. Zda se vyhnout určitému prvku, nebo jít kolem něj a zároveň riskovat nástup nepříjemných pocitů z možného ohrožení.

V rámci celého městského prostoru je možné za určitý interval dosáhnout určitého prostoru, které se nazývá prisma. Předpokladem jeho omezení souvisí se třemi hlavními druhy časoprostorových omezení (fyziologického, stykového a autoritativního), které jeho velikost ovlivňují. Na tato omezení je možné navázat další druh časoprostorového omezení, které může být nazváno omezení percepční. Samotný význam percepce je velmi rozsáhlý, tudíž pod něj můžeme vložit i tuto zkoumanou problematiku zabývající se vnímáním pocitu ohrožení a obav o vlastní bezpečnost. Právě vnímání těchto pocitů sehrává důležitou roli v prostorovém rozhodování a výrazně se tak promítá do možné velikosti denního prismatu. Proto určité skupiny obyvatelstva, v tomto případě mladé ženy, jsou omezeny v navštěvování určitých míst. Výsledné prisma tak bude částečně deformované a zmenšené, protože z něj budou odstraněna místa, které jsou považována za nebezpečná.

Při obecnějším popisu dojde ke zjištění, že pohybová strategie je cíleně uplatňována v situacích, při kterých se ženy střetávají buď s určitou nebezpečnou osobou anebo pokud se nacházejí v určitém prostředí, které se vyznačuje nedostatečnou sociální kontrolou. Z vědecké literatury je známo, že kriminalita se zpravidla vyskytuje, pokud se střetává vhodný cíl s potenciálním násilníkem za nedostatečné kontroly. Ženy tedy začínají dané strategie zpravidla uplatňovat v situaci, kdy cítí možný vznik trestného činu na jejich osobě, tedy v konkrétních případech výskytu dvou uvedených prvků.

První situací tedy je přítomnost potenciálního násilníka a ženy. V nejvážnějším případě snahou ženy tedy je, co nejdříve se dostat do kontrolovaného území. Toho zpravidla dosahuje zrychlenou chůzí nebo během. Spoléhá tedy na rychlé opuštění nebezpečné situace, do které se dostává. Jinou strategií, uplatňovanou v méně závažných situacích, je navození vlastní kontroly nad vlastním okolím, které je spojeno s vizuálním přehledem lidí v dané oblasti. Ženy záměrně dají prostor ostatním lidem poodejít. Pokud zjistí, že se někdo začíná chovat podezřele, poznávají, že nastává nepříjemná situace. Jinou strategií pak může být prodloužení cesty např. přecházením na druhý chodník, či obcházením celých bloků. Cílem tohoto manévru snah dostat se do bezpečného prostředí, ve kterém žena bude mít kontrolu nad svým okolím.

Druhá situace nastává, pokud je žena v určitém prostředí o samotě, přičemž se obává možného výskytu cizího člověka. V takovýchto situacích žena volí opět cestu do prostředí, ve kterém pociťuje přítomnost určitého bezpečí, případně volí cestu tak, aby měla možnost zareagovat v případě náhlého překvapení ze strany násilníka. Příkladem takovéto strategie je cesta prostředkem silnice s dostatečným odstupem od různých keřů, stromů, malých parčíků, parkovišť či kontejnerových stání.

Konkrétněji jsou pohybové strategie rozpracovány v předchozích částech a lze tvrdit, že jich bude bezesporu velké množství, neboť se jedná o subjektivní pocity respondentek, kterých bylo pro výzkum použito jen omezené množství. Zároveň lze podotknout, že se jedná o nejběžnější strategie, vztažené k určité věkové skupině a určitému konkrétnímu místu a s určitou pravděpodobností lze tvrdit, že ženy v jiných částech městského prostoru používají popsané druhy strategií.

Strategie myšlenkové jsou spíše centrem zájmu jiných vědních disciplín, jako je psychologie, filosofie či antropologie, přesto sehrávají v této problematice rovněž důležitou roli, neboť ovlivňují samotné rozhodnutí, prostorové chování a volbu cesty. Obecně si můžeme pod těmito strategiemi představit způsob myšlení v době pociťovaného ohrožení, tedy na co ženy myslí, když se cítí nebezpečně. Některé ženy preferují přemýšlení o obyčejných věcech, případně si samy sobě snaží vymluvit to, proč by se zrovna ony měly stát obětí trestné činnosti. Jiné ženy se snaží myslet pouze na to, až skončí působení nepříjemných pocitů. Vyloženě tedy čekají na to, až budou mít například cestu za sebou. Opět je důležité říci, že bude existovat celá řada jiných strategií, než které zde jsou uvedené. Důležité je však uvědomění, že jsou součástí jistého procesu, při kterém jsou ženy částečně omezovány svým okolím.

Jako třetí skupina byly identifikovány strategie bezpečnostní a týkají se zejména ochranných pomůcek a zbraní. Ženy často u sebe v kabelce či kapse nosí různé bezpečnostní prostředky, které jim dodávají zvýšený pocit bezpečí, ale i sebedůvěry, neboť díky jejich pomoci mají šanci ubránit se možnému ohrožení. Nejvíce účinné ochranné pomůcky jsou různé pepřové a slzné spreje anebo pípací alarmy, které při spuštění vydávají velmi hlasité zvuky. Vlastnictví těchto předmětů však nedodává ženám dostatečný pocit bezpečí. Během výzkumu bylo zjištěno, že předmětem dodávajícím ženám dostatečný pocit bezpečí je mobilní telefon. Díky mobilnímu telefonu se mohou ženy odreagovat psaním sms, hraním her, či samotným voláním, během kterého mají na druhé straně známého člověka, což může vyvolávat pocit, jako by nešly o samotě. Další ochranným prostředkem jsou klíče, které jsou často prostrkány mezi

prsty v ruce, která je schována v kapse od bundy. Výše uvedené strategie dodávají ženám vyšší pocit bezpečí a umožňují jim lépe zvládat a překonávat pomyslnou bariéru či částečné omezení, které je způsobeno vnímáním pocitu ohrožení a obav z kriminality.

Závěr

Každodenní život lidí je spojen s celou řadou omezení, které ovlivňují lidské chování a rozhodování v prostoru. Tato práce byla zaměřena na vliv jednoho z možných druhů omezení na život mladých žen ve věkové skupině 18 – 26 let na území městských částí Prahy 15 a Petrovic. Hlavním cílem této práce mělo být zjištění, zda je možné identifikovat nový druh časoprostorového omezení spojeného s percepcí kriminality. Dané omezení bylo nazváno omezení percepční, neboť je spojeno s vnímáním pocitu ohrožení a k němu přidružených obav, přičemž tyto obavy se vztahují výhradně k násilné trestné činnosti.

K výzkumu byly použity čistě kvalitativní metody. Jednalo se o metodu polostrukturovaného rozhovoru a mentálního mapování. Domnívám se, že metody byly zvoleny správně, neboť dokáží hloubkově vystihnout podstatu daného problému. Zároveň pomohou lépe objasnit, co je na pozadí daného strachu, který je spojen s pocitem ohrožení. Jaké situace a místa jsou v určitou dobu považovány za nebezpečné a proč. Počet 25 žen se rovněž jevil jako dostatečný, neboť po dokončení dvou třetin rozhovorů došlo k informační saturaci a dané výpovědi se začaly velmi podobat téměř až opakovat. Tudíž rozsah výzkumného vzorku lze hodnotit jako dostatečný. Je třeba rovněž zmínit, že se jedná o prostorově specifický výzkum vztahující se k velmi úzké cílové skupině. Přesto se domnívám, že základní strategie a situace byly diskutovány. Zároveň je však třeba připustit fakt, že může existovat více strategií, neboť se jedná o unikátní subjektivní výpovědi.

V úvodní části empirického výzkumu bylo cílem časoprostorově identifikovat možnou bariéru. Výsledky prokázaly, že u mladých žen existuje rozdíl ve vnímání běžných životních situací během denní a noční doby. Nejlépe na to poukazuje fakt, že totožná situace v denní době nemusí být vnímána a řešena stejným způsobem jako v době noční. Faktor tmy tedy sehrává důležitou roli a časově tak vyhraňuje tuto bariéru.

Další část empirického výzkumu měla za cíl prostorovou identifikaci tohoto omezení. Prostorová vymezení bylo spojeno se samotným okolím bydliště respondentek a bylo zkoumáno skrze mentální mapování, ve kterém hrála stěžejní úlohu rutinizace cest. Předpokladem bylo, že ženy mají o svém okolí dostatečné informace, tudíž preferují určité cesty, které mají zaběhnuté. Výběr konkrétních cest souvisí zejména se vzdáleností mezi domovem a konkrétní stanicí (nejčastěji tvořena obchodem či

přítomností zastávky MHD. Z racionálních důvodů by měly být preferovány zejména ty cesty, které jsou nejkratší, avšak bylo zjištěno, že důležitou roli sehrává rovněž pocíťovaná bezpečnost během cesty. Prostorový projev byl zaznamenán v tom, že ženy často mají více druhů cest, přičemž denní cesta zpravidla bývá riskantnější, zatímco noční dodává vyšší pocit bezpečí. Zároveň byly diskutovány oblasti, které ženy ve svém okolí považují za nebezpečné, přičemž byl kladen důraz i na prvky, které dané oblasti tvoří. Za nejnebezpečnější oblasti, ve kterých se ženy chovají velmi obezřetně, případně se jim v určitou dobu vyhýbají, jsou: lesopark Hostivař, okolí nádraží Hostivař a nádraží Horní Měcholupy, okolí obchodních center a nonstopů, prostranství, která jsou obklopena panelovými domy a také okolí záměčku v Petrovicích. Na základě výčtu jednotlivých oblastí a hlubší diskuze jednotlivých prvků je zřejmé, že dané omezení bude mít i prostorové vymezení. Výsledkem tedy je, že akční prostor žen bude částečně omezen o místa, která budou považována za nebezpečná.

Další část výzkumu se týkala toho, zda vnímání pocitu ohrožení a k němu přidružených obav představuje bariéru v každodenním životě žen. Ženy vnímání výše uvedených nepříjemných pocitů nepovažují jako přílišnou bariéru, i když samozřejmě nalezneme extrémní případy. Místo slova bariéra bylo spíše preferováno označení částečné omezení, které je nedílnou součástí jejich života a rovněž další faktor v rozhodování. Ženy jsou s tímto omezením sžité, tudíž je tento problém brán jako součást běžného života. Na základě pokusu o časoprostorové zaznamenání lze dospět k závěru, že se bude jednat o částečné omezení či částečnou bariéru, neboť se týká jen určitého časového období a určitého prostoru. Pokud se člověk nemůže svobodně projevit v určitém prostoru, je tedy z určitých důvodů omezen. Své chování tak zpravidla přizpůsobí starosti o svou bezpečnost. Na základě této úvahy lze konstatovat, že se o bariéru jednat bude. Důležité je však zmínit, že její časový a prostorový projev se vztahuje pouze ke specifickým situacím, které jsou subjektivně řešeny. Jedná se o částečnou bariéru, která bude postihovat více ženy než muže. Pokud se tedy vyskytuje nějaké omezení, je logické, že bude snahou žen toto omezení překonat pomocí určitých strategií.

Jednotlivé strategie byly vyvozeny z konkrétních situací běžného života žen. Jedná se o tři druhy základních strategií – strategie pohybové, myšlenkové a bezpečnostní. Všechny tyto tři strategie spolu velmi úzce souvisí a navzájem se doplňují. Jednotlivé strategie byly odvozeny ze situací běžného života, přičemž stěžejní roli sehrávalo cestování v MHD, které bylo doplněno o situace týkající se pohybu

v nejbližším okolí bydliště, což lze spojit zejména s procházkami nebo s cestou za základními službami.

Další otázkou může být, co daná práce přináší a jak může být dále rozvíjena. Práce má přínos v možném rozšíření časoprostorového konceptu omezení, které zavedl Torsten Hägerstrand, které může být dále podrobněji rozvedeno ve vztahu k ostatním věkovým skupinám, případně se může vztahovat i k jiným percepčním oblastem mimo kriminalitu. Hlubší proniknutí do studované problematiky rovněž přináší zajímavé informace týkající se ženského prostorového chování, jejich užívání veřejných prostranství a řešení běžných životních situací, ve kterých se ženy cítí nebezpečně. Dalším způsob, jak navázat na tuto práci, může spočívat ve vzájemném porovnání skupin žen žijících v jiných částech města (centrum, vnitřní město, periferie – suburbia). Možným výsledkem by mohlo být porovnání výsledných strategií, zda se liší, či se podobají. Zároveň se nabízí možné porovnání s jinými věkovými skupinami žen.

V praktické rovině může mít tato práce uplatnění v rámci prevence kriminality, zejména ve vztahu ke zvýšení bezpečnosti v městském prostoru. Místní samospráva se může poučit z problémů, které ženy uváděly, a podílet se tak na zvýšení kvality života v jednotlivých městských částech. Zároveň může upozornit na neustále přetrvávající problémy spojené s bezdomovectvím, squatterstvím, přítomností heren a nonstopů, jež jsou ve společnosti často považované za nežádoucí. Výsledným konstatováním tak může být, že některé ženy mohou být díky vnímání částečného omezení prostorově znevýhodněné. Toto znevýhodnění se pak nejvíce promítá ve využití veřejného prostranství ve městech.

Seznam zdrojů a literatury

- BURIÁNEK, J. (2001): Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností. Sociologický časopis, č. 1, s. 43 – 64.
- BRANTINGHAM, P. J.; BRANTINGHAM, P. L.; MOLUMBY, T. (1977): Perceptions of crime in a dreadful enclosure. The Ohio journal of science, 77, č. 6, s. 256 – 261. Online dostupné na: https://kb.osu.edu/dspace/bitstream/handle/1811/22489/V077N6_256.pdf;jsessionid=F75D46C354BFA2A80815E3AB5107E308?sequence=1, staženo dne 15. 6. 2011.
- BRYMAN, A. (1984): The debate about quantitative and qualitative research: A question or method or epistemology? The british journal of sociology, 35, č. 1, s. 75 – 92. Online dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/590553.pdf>, staženo dne 3. 5. 2011.
- CARCACH, C.; MUKHERJEE, S. (1999): Women´s fear of violence in the community. Australian institute of criminology, č. 135, 6 s. Online dostupné na: <http://www.aic.gov.au/documents/D/1/1/%7BD1145AF3-2343-459F-A355-1CB2A3A5733D%7Dt135.pdf>, staženo dne 13. 5. 2011.
- CLEMENTE, F.; KLEIMAN, M. B. (1976): Fear of crime in the United States: A multivariate analysis. Social forces, 56, č. 2, s. 519 – 531. Online dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2577738.pdf?acceptTC=true>, staženo dne 20. 4. 2011.
- COHEN, L.; FELSON, M. (1979): Social change and crime rate trends: A routine activity approach. American sociological review, 44, č. 4, s. 588 – 608. Online dostupné na: www.jstor.org/stable/2094589, staženo dne 16. 5. 2011.
- CREWE, D. (2005): Fear of crime in a small community. Internet journal of criminology, 60 s. Online dostupné na: <http://www.internetjournalofcriminology.com/Crewe%20-%20Fear%20of%20Crime%20in%20a%20Small%20Community.pdf>, staženo dne 15. 4. 2011.
- DESBARATS, J. (1983): Spatial choice and constraints on behavior. Annals of the association of American geographers, 73, č. 3, s. 340 – 357.
- DRBOHLAV, D. (1995): Behavioální geografie aneb snaha více poznat a porozumět chování člověka v prostoru a čase. In Gardavský, V. Otázky geografie. ČGS, Praha, s. 5 – 23.
- FARRALL, S.; BANNISTER, J.; DITTON, J.; GILCHRIST, E. (1997): Questioning the measurement of the fear of crime. British journal of criminology, 57, č. 4, s. 658 – 679.

- FERRARO, K. F. (1995): Fear of crime: interpreting victimization risk. State University of New York press, Albany, 179 s.
- GLESNE, C.; PESHKIN, A. (1992): Becoming qualitative researchers: An introduction. White Plains, NY: Longman, 199 s.
- GOLLEDGE, R. G. (1999): Wayfinding behavior: Cognitive mapping and other spatial processes. The Johns Hopkins University press, Baltimore and London, 428 s.
- GOLLEDGE, R. G.; STIMSON, R. S. (1997): Spatial behavior: a geographic perspective. Guilford, New York, 620 s.
- GORDON, M. T.; RIGER, S.; LeBailly, R. K.; HEAT, L. (1980): Crime, woman and the quality of urban life. *Journal of women in culture and society*, 5, č. 3, s. 143 – 160. Online dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/3173812.pdf>, saženo dne 5. 5. 2011.
- GOULD, P.; White, R. (2002): Mental maps. 2. vydání. Routledge, London, 172 s.
- GRAY, E.; JACKSON, J.; FARRALL, S. (2011): In Search of the Fear of Crime: Using Interdisciplinary Insights to Improve the Conceptualisation and Measurement of Everyday Insecurities', in Gadd, D., Karstedt, S. & Messner, S. (eds.), *Sage Handbook of Criminological Research Methods*. London: Sage Publications, s. 268 – 281. Online dostupné na: http://lse.academia.edu/JonathanJackson/Papers/147718/In_search_of_the_fear_of_crime_Using_interdisciplinary_insights_to_improve_the_conceptualisation_and_measurement_of_everyday_insecurities, staženo dne 20. 6. 2011.
- HENDL, J. (2005): Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace. Portál, Praha, 407 s.
- JANDOUREK, J. (2001): Sociologický slovník. Portál, Praha, 285 s.
- JÍCHOVÁ, J. (2009): Vnímání strachu na Žižkově a Jarově. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 128 s.
- KATZENBACH, N. a kol. (1967): The Challenge of crime in a free society. United States government printing office, Washington, D. C., 340 s. Online dostupné na: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/42.pdf>, staženo dne 10. 4. 2011.
- KITCHIN, R.; FREUNDSCHUH, S. (2000): Cognitive mapping. Routledge, London, 266 s.
- KITCHIN, R.; BLADES, M. (2002): The cognition of geographic space. I.B. Tauris, London, 241 s.
- KLIMEŠ, L. (2002): Slovník cizích slov, 6. Přepřacované a doplněné vydání. SPN, Praha, 862 s.

- KOSKELA, H. (1997): Bold walk and breakings: Woman's spatial confidence versus fear of violence. *Gender, place and culture*, 4, č. 3, s. 301 – 319.
- KOSKELA, H. (1999): Gendered exclusions: Women's fear of violence and changing relations to space, *Geografiska annaler*, 81, č. 2, s. 111 – 124.
- LISKA, A. E.; LAWRENCE, J. J.; SANCHIRICO, A. (1982): Fear of crime as a social fact. *Social forces*, 60, č. 3, s. 760 – 770. Online dostupné na: www.jstor.org/stable/2578391, staženo dne 15. 6. 2011.
- LOUKAITOU – SIDERIS, A.; FINK, C. (2008): Addressing women's fear of victimization in transportation settings. *Urban affairs review*, 44, č. 4, s. 554 – 587. Online dostupné na: <http://www.uctc.net/papers/875.pdf>, staženo dne 5. 5. 2011.
- LYNCH, K. (1960): *Image of the city*. MIT Press, Cambridge, 194 s.
- MADRIZ, E. I. (1997): Images of criminals and victims a study on women's fear and social control. *Gender and society*, 11, č. 3, s. 342 – 356. Online dostupné na: <http://www.d.umn.edu/cla/faculty/jhamlin/3925/Readings/imagesFear.pdf>, staženo dne 10. 4. 2011.
- MARSHALL, A. (2006): A critique of the development of quantitative methodologies in human geography. 10 s. Online dostupné na: <http://www.radstats.org.uk/no092/marshall92.pdf>, staženo dne 3. 5. 2011.
- MYERS, M. (2000): Qualitative research and the generalizability question: Standing firm with proteus. *The qualitative report*, 4, č. 3, 9 s. Online dostupné na: <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR4-3/myers.html>, staženo dne 10. 5. 2011.
- NEWMAN, O. (1996): *Creating defensible space*. U. S. Department of housing and urban development office and policy development and research, 126 s.
- NOVÁK, J. (2004): Časoprostorová mobilita obyvatel a strukturované prostředí metropolitní oblasti. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 109 s.
- OSMAN, R. (2010): *Behaviorální a humanistická konceptualizace lidské teritoriality*. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, geografický ústav, Brno, 91 s.
- OUŘEDNÍČEK, M.; SÝKORA, L. (2002): Současné změny v rozmístění obyvatelstva a v sociálně prostorové struktuře Prahy. *Demografie*, 44, č. 4, s. 270 – 272.
- PAIN, R. (1997): Social geographies of women's fear of crime. *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, 22, č. 2, s. 231 – 244. Online dostupné na: http://www.blackwellpublishing.com/pdf/Social_Geographies.pdf, staženo dne 28. 3. 2011.

PAIN, R. (2000): Place, social relations and the fear of crime: a review. *Progress in Human Geography*, 24, č. 3, s. 365 – 387. Online dostupné na: <http://www.geo.ntnu.edu.tw/faculty/moise/words/information/social/part%20of%20theory/place,%20social%20relations.pdf>, staženo dne 15. 4. 2011.

PARIS, M.; BEAULIEU, M.; DUBE, M.; COUSINEAU, M. – M.; LACHANCE, M. (2011): Les études qualitatives sur la peur du crime: Quelle est la situation? Une recension épistémologique, méthodologique et conceptuelle. *International journal of victimology*, 9, č. 1, s. 294 – 308. Online dostupné na: http://www.jidv.com/njidv/images/pdf/JIDV25/jidv25-mario_paris.pdf, staženo dne 11. 4. 2011.

PECHÁČKOVÁ, Z.; HRABA, J.; BAO, W. – N.; LORENZ, F. O. (1998): Pocity ohrožení kriminalitou v České republice. *Sociologický časopis* 34, č. 1, s. 205 – 219.

PETERKA, V. (2008): Kriminalita v městském prostředí. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 58 s.

PRED, A. (1977): The choreography of existence: Comments on Hägerstrand's time – geography and its usefulness. *Economic geography*, 53, č. 2, s. 207 – 221. Online dostupné na: www.jstor.org/stable/142726, saženo dne 16. 5. 2011.

PRED, A. (1981): *Space and time in geography: essays dedicated to Torsten Hägerstrand*, Liber, Lund, 245 s.

RENGERT, G. F.; PELFREY, W. V. (1998): Cognitive mapping of the city center: comparative perceptions of dangerous places. In Weisburd, D.; McEwen, J. T.: *Crime mapping and crime prevention*, NY: Criminal justice press, Monsey, s. 193 – 218. Online dostupné na: http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/07-Rengert.pdf, staženo dne 14. 6. 2011.

SAMPSON, R. J.; GROVES, W. B. (1989): Community structure and crime: Testing social – disorganization theory. *The American journal of sociology*, 94, č. 4, s. 774 – 802. Online dostupné na: http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3226955/Sampson_CommunityStructureCrime.pdf?sequence=2, staženo dne 15. 6. 2011.

SCOTT, H. (2003): Stranger danger: Explaining women's fear of crime. *Western criminology review*, 4, č. 3, s. 203 – 214. Online dostupné na: <http://wcr.sonoma.edu/v4n3/Manuscripts/scott.pdf>, staženo dne 5. 5. 2011.

- SCHÖNFELDER, S. (2006): Urban rhythms: Modelling the rhythms of individual travel behaviour. Dizertační práce. Swiss federal institute of technology, Zurich, 219 s. Online dostupné na: <http://www.ivt.ethz.ch/oev/ped2012/vpl/publications/reports/ab426.pdf>, staženo dne 5. 6. 2011.
- SKOGAN, W. G. (1993): The various meanings of fear. In Bilsky, W. a kol.: Fear of crime and criminal victimization. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, s. 132 – 140.
- SNEDKER, K. A. (2006): Altruistic and vicarious fear of crime: fear for others and gendered social roles. *Sociological forum*, 21, č. 2, s. 163 – 195. Online dostupné na: www.jstor.org/stable/4540935, staženo dne 10. 4. 2011.
- SILVERMAN, D. (2006): Interpreting qualitative data: methods for analyzing talk, text and interaction. SAGE, London, 428 s. Online dostupné na: <http://books.google.com/books?id=uooz4p82sDgC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>, staženo dne 10. 4. 2011.
- STANKO, E. A. (1996): The commercialism of fear of crime. Online dostupné na: <http://www.aic.gov.au/en/publications/previous%20series/proceedings/1-27/~media/publications/proceedings/27/stanko2.ashx>, staženo dne 10. 4. 2011.
- SUSILO, Y.; DIJST, M. (2010): Behavioural decisions of travel – time ratios for work, maintenance and leisure activities in the Netherlands. *Transportation planning and technology*, 33, č. 1, s. 19 – 34. Online dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1080/03081060903429280>, staženo dne 3. 6. 2011.
- TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J. (2007): Rezidenční segregace Romů v ČR. *Obec & finance* 11 (4), s. 32-33.
- TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., OUŘEDNÍČEK, M., PULDOVÁ, P. (2009): Budou česká sídliště místy bydlení chudých? *Era* 21, 9, č. 1, s. 53-54
- TOLMAN, E. C. (1948): Cognitive maps in rats and men. *The psychological review*, 55, č. 4, s. 189 – 208. Online dostupné na: <http://psychclassics.yorku.ca/Tolman/Maps/maps.htm>, staženo dne 15. 6. 2011.
- WARR, M. (1990): Dangerous situations: Social context and fear of victimization. *Social forces*, 68, č. 3, s. 891 – 907. Online dostupné na: www.jstor.org/stable/2579359, staženo dne 17. 5. 2011.
- WESLEY, J. K.; GAARDER, E. (2004): The gendered nature of the urban outdoors: Women negotiating fear of violence. *Gender and society*, 18, č. 5, s. 645 – 663. Online dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/4149423.pdf>, staženo dne 15. 5. 2011.
- WIRTH, L. (1938): Urbanism as a way of life. *The American journal of sociology*, 44, č. 1, s. 1 – 24. Online dostupné na: www.jstor.org/stable/2768119, staženo dne 15. 5. 2011.

WYNNE, T. (2008): An investigation into the fear of crime: Is there a link between the fear of crime and the likelihood of victimization? Internet journal of criminology, 29 s. Online dostupné na: <http://www.internetjournalofcriminology.com/Wynne%20-%20Fear%20of%20Crime.pdf>, staženo dne 8. 4. 2011.

YIN, P. (1982): Fear of crime as a problém for the elderly. Social problems, 30, č. 2, s. 240 – 245. Online dostupné na: <http://www.jstor.org/pss/800521>, staženo dne 10. 4. 2011.

Ostatní zdroje

Český statistický úřad – Hlavní město Praha: www.czso.cz

Městská část Praha 15 – oficiální stránky: www.praha15.cz

Městská část Petrovice – oficiální stránky: www.prahapetrovice.cz

Massachusetts institute of technology: <http://libraries.mit.edu/>

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

1. Popište váš běžný den (nejběžnější) včetně časových záznamů (např. v 8:00 vstávám, ranní hygiena, snídaně 9 odjezd do práce – 17 cesta domů, nebo do centra za zábavou). Přemýšlíte nad tím, že se při přejezdu mezi některými stanicemi stanete obětí kriminality (např. cestou z práce domů, nebo cestou z hospody domů). V jaké době o možném nebezpečí nejvíce přemýšlíte?
2. Představte si okolí svého bydliště a popište prvky, ve kterých se cítíte nepříjemně (nebezpečně, ve kterých máte strach, např. různé podchody atd., jak vypadají a co se vám na daných prvcích nelíbí a co vás na nich děsí), může se jednat například i o části ulic nebo bloků, různé nonstopy s individu.
3. Máte zrutinizované cesty kolem vašeho bydliště (chodíte stejnou cestou)? Vyhýbáte se určitým místům ve vašem okolí, ale i v cizím prostředí, pokuste se je stručně popsat (např. chodím nejkratší, ale pokud cítím nebezpečí, jdu jinudy, nějak takto rozvést).
4. Cítíte se výrazně omezena tím, že musíte chodit skrze místa, která vám nejsou moc sympatická? Stává se vám, že záměrně někam nejdete, po zhodnocení, že je to skrze nebezpečné prostředí a musela bych jít sama?
5. Jak si představujete ideálního násilníka (oblečení, vzhled, věk atd.) a ideální oběť?
6. Které věkové skupiny obyvatelstva jsou podle vás nejvíce ohrožené kriminalitou?
7. Cítíte se bezpečně během dne i noci? Nebo jen během dne, v noci je to horší? Hraje pro vás tma důležitou roli v rozhodování, kudy a kam půjdu?
8. Pokud čekáte na zastávce na spoj MHD, sledujete lidi ve svém okolí? Pokud někoho považujete za nebezpečného, co děláte?
9. Pokud třeba jdete ze zastávky domů, sledujete, kdo jde kolem vás? Jak pociťujete přítomnost ženy a muže?
10. Jezdíte hodně nočními spoji? Jak se v nich cítíte?
11. Jezdíte raději taxíkem místo MHD?
12. Domlouváte si doprovod při cestě např. z hospody domů, nebo že na Vás čeká např. přítel na zastávce?

13. Máte nějaké myšlenkové strategie, kterými se snažíte překonat nepříjemný stav pociťujícího nebezpečí? (např. snažím se povzbudit, myslím na něco jiného, nebo na nic nemyslím a neustále pozoruji okolí a snažím se vyhodnocovat, co se kolem děje).
14. Nosíte s sebou nějaké ochranné pomůcky, zbraně (pepřák, nůž)?
15. Kterým místům a kterým situacím byste se určitě vyhnula (pár uveďte)?
16. Když někam jedete za zábavou a víte, že se budete vracet pozdě v noci, hledáte si dopředu spojení nebo to řešíte operativně až na místě, na co spoléháte?
17. Posloucháte v noci mp3, když jdete domů? Nebo spíše dáváte pozor na to, co se děje kolem vás? To samé s mobilem, máte ho v ruce nebo v tašce?
18. Co pro vás znamená pocit bezpečnosti na veřejných místech?
19. Když se cítíte nepříjemně (ohrožena, nejista) sehrává důležitou roli spíše samotné okolní prostředí nebo spíše přítomnost podezřelé osoby nebo obojí?
20. Je pro vás velký rozdíl v pohybu v cizím prostředí a v okolí vašeho bydliště? Podle čeho se nejvíce rozhodujete v cizím prostředí? (co hraje tu důležitou roli)
21. Považujete vnímání kriminality a pocitu ohrožení za bariéru ve vašem životě?

Příloha č. 2: Nádraží Hostivař

Zdroj: foto autora

Příloha č. 3: Pás zeleně obklopující vlakové nádraží Hostivař

Zdroj: foto autora

Příloha č. 4: Cesta do lesoparku Hostivař

Zdroj: foto autora

Příloha č. 5: Cesta do lesoparku Hostivař

Zdroj: foto autora

Příloha č. 6: Obchodní centrum v ulici Plukovníka Mráze

Zdroj: foto autora

Příloha č. 7: Cesta mezi panelovými domy v Petrovicích

Zdroj: foto autora

Příloha č. 8: Veronské náměstí

Zdroj: foto autora

Příloha č. 9: Zahrada zámečku v Petrovicích

Zdroj: foto autora